

Original Article (Qualitative)

Designing a model for the development of questioning skills based on the school context in primary school students

Motahare Khosravi Rad¹ , Ahmad Akbari² , Mohammad Karimi³ , Moslem Cherabin³

- 1- Ph.D student of Educational Management Department, Neyshabur branch, Islamic Azad University, Neyshabur, Iran
- 2- Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran
- 3- Assistant Professor, Department of Educational Management, Neyshabur Branch, Islamic Azad University, Neyshabur, Iran
- 4- Assistant Professor, Department of Educational Management, Neishabur branch, Islamic Azad University, Neishabur, Iran.

Receive:

22 October 2023

Revise:

30 January 2024

Accept:

04 March 2024

Keywords:

questioning,
school environment,
questioning skill,
questioning development
strategies,
development of
intellectual base

Abstract

The purpose of the current research is to design a model for the development of questioning skills in elementary school students of Razavi Khorasan Province based on the school context. The research method of data-based theory and qualitative approach has been used to answer this question in the qualitative part. 2020 MaxQDA software was used for data analysis. The sampling method is of a targeted type, which reached saturation by conducting a total of 10 interviews with professors and experts in the fields of education management. In the qualitative section, after conducting interviews and coding processes; as many as 217 open codes, including 11 codes for actors, 37 codes for causal conditions, 12 codes for phenomena, 33 codes for context, 45 codes for intervening conditions, 49 codes for strategy, and 30 codes for Consequences were identified in the initial coding, which decreased after being converted into sub-categories and main categories. Nine main categories were identified as effective strategies, including empowering students; empowering parents; empowering teachers; change in the way of teaching and training; appropriate national planning in order to strengthen students' skills (especially questioning); the development of the intellectual and cultural base of schools; empowering and increasing the power of schools in education; foundation for questioning in schools and the growth of the culture of questioning in society. These strategies had 49 open codes. In addition, in this research, the causal; contextual; intervening conditions, actors, and consequences of the model were presented.

Please cite this article as (APA): Khosravi Rad, M., Akbari, A., karimi, M., & Cherabin, M. (2024). Designing a model for the development of questioning skills based on the school context in primary school students. *Management and Educational Perspective*, 6(2), 140-166.

Publisher: Iranian Business Management Association

<https://doi.org/10.22034/jmep.2024.420589.1252>

Corresponding Author: Ahmad Akbari

Email: ahmad.akbari1800@gmail.com

Creative Commons: CC BY 4.0

Extended abstract

Introduction

Students' questions are one of the most important things in class interaction; it will show whether the learning process has a good effect or not. In addition, instructors will find out how well students actually understand the material they show their students in class. A good question has some indicators such as creative action, good structure, and adding knowledge (Firmansyah & Sata, 2021), so if we want to develop reflective learning in children, attention should be paid to their questions and their questioning skills (Hooshmandi et al., 2020). The prerequisite for this issue is the existence of a model as a guide for the action of those in charge; a model in which the background conditions, intervening conditions, causal conditions, and consequences of this issue are correctly identified. Therefore, there should be a comprehensive model for the development of questioning skills in students according to the environment of the school, which originates from the fundamental document of transformation in education. That is, with a comprehensive investigation on the field of development of questioning skills and with a look at the school environment in the province, the causal factors affecting the development of questioning skills, the context and background conditions that cause this development the interfering conditions in the development of questioning skills should be identified; and then, by formulating appropriate strategies in line with the development of questioning skills in the students of Khorasan Razavi province, the research model should be completed, and the consequences of implementing these strategies should be identified, and finally the obstacles in the implementation of this model in the country should be identified. As it is known, this research is required for the current days of the country and the society of Iran, and it is trying to provide a local model that fits the cultural characteristics of the society by comprehensive investigation and using the method of data-based analysis and interviews with experts. Therefore, the basic question of this research is that: what is the model of developing questioning skills in the students of Razavi Khorasan Province based on the school environment?

Theoretical Framework

School environment: it is a program that, by trusting on the competence and ability of the school, assigns the license to curriculum planning; implementation; and evaluation of a certain amount of formal education time to the school in accordance with the prescribed frameworks (Ahmadi & et al., 2017).

Questioning skill: Questioning is considered central in helping students develop curiosity and capacity in learning and research. For elementary teachers, designing a science curriculum to embody inquiry in the classroom and encourage student inquiry remains a challenge (Wu & He, 2021). Children begin to think philosophically when they begin to ask the question "why"; therefore, the importance of questioning skills among children will exist. Through their questioning, children will progress beyond the boundaries of their experience, and this will help build relationships that expand these boundaries (Zulkifi & Hashim, 2019). Shiravani Shiri (2023) conducted a research on the role of stories in nurturing and strengthening children's questioning skills. The findings showed that some children's stories, by creating a form and experience of life, expose the child to a set of opportunities and situations, albeit fictitious, but carefully designed.

Cumhur & Guven (2022) conducted a research titled the effect of lesson study on questioning skills: improving students' answers. The findings showed the effectiveness of lesson study in increasing the use of exploratory questions, guidance. and clarification to improve students' answers, and these questions were qualitatively more successful in improving students' answers in lesson study and after lesson study periods.

Çetin (2021) conducted a research titled investigating the relationship between STEM awareness and pre-service teachers' questioning skills. For the dimension of positive opinion of STEM awareness, there were statistically significant differences; and fourth grade students were higher than other students. For the knowledge control dimension of questioning skills, there was a statistically significant difference based on gender. This value was higher for male participants. There was also a positive relationship between STEM awareness dimension and questioning skills dimension.

Research methodology

Considering the fact that the upcoming research seeks to identify and develop questioning skills in the students of Khorasan Razavi province based on the school environment and provide a model for it, it is fundamental in terms of the purpose, and exploratory in terms of the result; among the researches that has been conducted by the approach quality. The data collection method was in-depth interview. In this research, with the aim of collecting qualitative and real information, a total of 10 expert professors in the fields of educational management and educational sciences were interviewed, who had master's and doctoral degrees in the field of research and work records of more than ten years. Repetitions were found in the received information from interview 9 onward.

Research findings

Data analysis was done using MAXQDA software. Based on the results and according to the qualitative analysis, a total of 217 open codes were identified in the initial coding, including 11 codes for actors, 37 codes for causal conditions, 12 codes for phenomena, 33 codes for context, 45 codes for intervening conditions, 49 codes for strategy, and 30 codes for the outcome, which were reduced after becoming sub-categories and main categories. Nine main categories were identified as effective strategies, including empowering students; empowering parents; empowering teachers; change in the way of teaching and training; appropriate national planning in order to strengthen students' skills (especially questioning); the development of the intellectual and cultural base of schools; empowering and increasing the power of schools in education; foundation for questioning in schools, and the growth of the culture of questioning in society. These strategies had 49 open codes. Finally, the research model was presented.

Conclusion

In this research, an attempt was made to design a model for the development of questioning skills in the students of Razavi Khorasan province based on the school environment by using the data-based theory and interviewing experts. After that, the codes that were conceptually similar to each other were grouped. The results of this research were consistent with the results of Firmansyah & Sata (2021); Cumhuri & Guven (2022); and Shiravani Shiri (2023).

According to the obtained results, the following suggestions are provided:

Suggestion to parents: It can be said that asking questions can make students (children) feel insecure. Parents and educators should create an environment where asking questions is considered a strength, not a weakness or a sign of ignorance. If children acquire good listening skills, their ears will become sharper to the sounds around them, and this carefulness and attention will have a direct effect on the development of their creativity and initiative.

Suggestion to teachers: It is also recommended to teachers to be careful in choosing their teaching method and use question-and-answer-based methods as much as possible. While teaching and working with students, they should always provide a space for creating questions in the student's mind, and avoid giving ready answers to the student. Teachers should always

set opportunities, however short, in the classroom for asking questions. Students should be placed in different group activities to lead to better and more thoughtful questions.

Suggestion to schools: It is suggested to schools to try to hold up-to-date and new training courses so that teachers get to know the new methods of developing students' skills and have the ability to apply and implement these trainings. Efforts should also be made to create in-service courses for teachers, and by holding practical courses focusing on the needs of society and the educational needs of students; valuable courses should be designed so that teachers participate in these courses with more enthusiasm and motivation, and improve their ability in the field of training skilled students.

This research had limitations such as the difficult conditions of access to experts, and also the impossibility of face-to-face interviews with experts due to job conditions, and the conditions of the corona disease in the country.

علمی پژوهشی (کیفی)

طراحی مدل توسعه مهارت‌های پرسشگری مبتنی بر بوم مدرسه در دانش‌آموزان دوره ابتدایی

مطهره خسروی راد^۱، احمد اکبری^۲، محمد کریمی^۳، مسلم چرایین^۴

- ۱- دانشجوی دکتری گروه مدیریت آموزشی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.
- ۲- استادیار گروه علوم تربیتی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.
- ۳- استادیار گروه مدیریت، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.
- ۴- استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.

چکیده	تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۳۰
هدف از پژوهش حاضر طراحی مدل توسعه مهارت‌های پرسشگری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی استان خراسان رضوی مبتنی بر بوم مدرسه است. برای پاسخ به این سؤال در بخش کیفی از روش پژوهش نظریه داده‌بنیاد و با رویکرد کیفی استفاده شده است. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار MaxQDA 2020 استفاده شد. روش نمونه‌گیری، از نوع هدفمند که در مجموع با انجام ۱۰ مصاحبه با اساتید و خبرگان حوزه‌های مدیریت آموزش به اشباع رسید. در بخش کیفی پس از انجام مصاحبه‌ها و فرایندهای کدگذاری تعداد ۲۱۷ کد باز شامل ۱۱ کد برای بازیگران، ۳۷ کد برای شرایط علی، ۱۲ کد برای پدیده، ۳۳ کد برای زمینه، ۴۵ کد برای شرایط مداخله‌گر، ۴۹ کد برای راهبرد، ۳۰ کد برای پیامد در کدگذاری اولیه شناسایی شدند که پس از تبدیل شدن به مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی این تعداد کاهش یافتند. نه مقوله اصلی به عنوان راهبردهای مؤثر شناسایی شدند که شامل تقویت دانش‌آموزان؛ توانمندسازی والدین؛ توانمندسازی معلمان؛ تغییر در نحوه تدریس و آموزش؛ برنامه‌ریزی مناسب ملی در راستای تقویت مهارت دانش‌آموزان (مخصوصاً پرسشگری)؛ رشد بستر فکری و فرهنگی مدارس؛ توانمندسازی و افزایش قدرت مدارس در آموزش؛ بسترسازی برای پرسشگری در مدارس و رشد فرهنگ پرسشگری در جامعه بود. این راهبردها دارای ۴۹ کد باز بودند. علاوه بر این در این پژوهش شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، بازیگران و پیامدهای مدل ارائه شد.	تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۱/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۴
	کلید واژه‌ها: پرسشگری، بوم مدرسه، مهارت پرسشگری، راهبردهای توسعه پرسشگری، رشد بستر فکری

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): خسروی راد، مطهره، اکبری، احمد، کریمی، محمد، چرایین، مسلم. (۱۴۰۳). طراحی مدل توسعه مهارت‌های پرسشگری مبتنی بر بوم مدرسه در دانش‌آموزان دوره ابتدایی. فصلنامه مدیریت و چشم‌انداز آموزش. ۶(۲). ۱۴۰-۱۶۶.

	https://doi.org/10.22034/jmep.2024.420589.1252	ناشر: انجمن مدیریت کسب و کار ایران
		نویسنده مسئول: احمد اکبری
	Creative Commons: CC BY 4.0	ایمیل: ahmad.akbari1800@gmail.com

مقدمه

امروزه دیگر از دانش آموزان انتظار نمی‌رود که مانند دانش آموزانی رفتار کنند که هر آنچه داده می‌شود می‌پذیرند، همان‌طور که به آنها گفته می‌شود عمل می‌کنند و به سؤالاتی که به آنها می‌شود پاسخ می‌دهند. در مقابل، دانش آموزانی که با میل و رغبت کار می‌کنند، مشارکت فعال را آغاز می‌کنند، مشارکت هم کلاسی‌ها و معلمان را هدایت می‌کنند، سؤال می‌پرسند و با احساسات، افکار و تجربیات خود به موضوع کمک می‌کنند. بر اساس نظریه سازه‌انگاری، مفاهیم یا روابط مفهومی ساختارهای ذهنی هستند و این ساختارها نمی‌توانند از ذهنی به ذهن دیگر منتقل شوند، نمی‌توانند مستقیماً از آگاه به نادان منتقل شوند و توسط هر دانش آموز به صورت جداگانه ساخته می‌شوند. در این صورت، دانش آموز برای اینکه یادگیری معنادار اتفاق بیفتد، باید نقش فعالی در یادگیری خود داشته باشد، با مطالبی که باید یاد بگیرد تعامل داشته باشد، در تلاش یادگیری باشد و در ذهن خود با کشف اطلاعات معنا بسازد. در نتیجه یادگیری یک فعالیت فردی است و هر دانش آموز مستقیماً مسئول یادگیری خود است. در این راستا، پرسیدن سؤال یکی از ابتدایی‌ترین و آسان‌ترین ابزارهای است که کودک کنجکاو، متفکر و با جوی می‌تواند برای درک اطلاعات و جستجوی دانش از آن استفاده کند (Dogan & Yucel-Toy, 2021).

در نخستین گام، ممکن است به نظر برسد که یادگیری متفکرانه فقط مختص فرآگیران بالغ است، چرا که شکل‌گیری آنها به زیربنای عمیق‌تری نیاز دارد. با وجود این، تعمق در یادگیری باید از دوره ابتدایی آغاز شود و تا پایان دوران دبستان و پس از آن ادامه یابد، تا از این طریق کودکان بیاموزند که عملکردها و اندیشه‌های خود را تحلیل و ارزیابی و بررسی کنند، بخش عمده‌ای از یادگیری متفکرانه بر پایه پرسش‌های فکری بنا شده است (hooshmandi et al., 2020). توانایی پرسیدن و پاسخ به سؤالات در یادگیری نقش اساسی دارد. پرسشگری یکی از فرایندهای تفکری است که می‌تواند تفکر انتقادی را در بین دانش آموزان برانگیزد. با این حال، می‌توان دید که دانش آموزان هنوز بر مهارت پرسشگری تسلط ندارند و هنوز در سؤالات سطح پایین‌تر تفکر (LOT) هستند (Zulkifi & Hashim, 2019). از سوی دیگر، سؤال دانش آموزان به یکی از موارد مهم در تعامل کلاس تبدیل می‌شود. زیرا نشان خواهد داد که فرایند یادگیری تأثیر خوبی دارد یا خیر. علاوه بر این، مدرسان متوجه خواهند شد که دانش آموزان واقعاً تا چه اندازه مطالبی را که در کلاس به دانش آموزان خود نشان می‌دهند، درک می‌کنند. یک سؤال خوب دارای برخی از نمونه‌ها مانند عمل خلاقانه، ساختار خوب و افزودن دانش است (Firmansyah & Sata, 2021)، بنابراین اگر خواستار رشد یادگیری متفکرانه در کودکان هستیم، باید به پرسش‌های آنان و مهارت پرسشگری آنان توجه شود (hooshmandi et al., 2020). پرسش فرایند ساخت ذهن و قلب برای تعیین راه‌حل‌های هوشمندانه است که می‌تواند برای رفاه و منفعت همه افراد به فعالیت برسد (Deliani et al., 2020). توسعه مهارت‌های دانش آموزان برای طرح سؤالات و پاسخ‌دادن به آنها و مشارکت فعالانه در رفتارهای پرس‌وجو، دانش آموزان را قادر می‌سازد تا مسائل را حل کنند و به طور انتقادی با یادگیری و جامعه درگیر شوند (Nichols et al., 2017). همان‌طور که می‌دانیم مهارت‌های ضعیف پرسشگری آموزشی دانش آموزان می‌تواند اثرات منفی نامطلوبی بر روند یادگیری داشته باشد و باید توسط مشاور به طور مناسب مدیریت شود (Deliani et al., 2020). اما مشاهده می‌شود که تعداد پرسش‌هایی که دانش آموزان به صورت خودجوش مطرح می‌کنند از ۲۰ پرسش هم کمتر است و بسیاری از آنان مرتبط با تفکر کردن نیست، بنابراین با توجه به اهمیت و ضرورت پرسش در

فرایند یاددهی و یادگیری، باید به تقویت روحیه پرشگگری در دانش آموزان توجه کرد. محیط‌هایی آموزشی باید تلاش کنند و تمام توان خود را برای ارتقای روحیه پرشگگری دانش آموزان به کار بگیرند، اما با وجود اهمیت آموزشی پرسیدن، معمولاً تعداد پرسش‌های دانش آموزان به شدت اندک است. در واقع، تعداد کمی از دانش آموزان به صورت خودکار، پرسش‌های سطح بالا یا بازمی‌پرسند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند دانش آموزان از مطرح کردن پرسش اجتناب می‌کنند. از این رو شناسایی و تقویت عوامل مؤثر بر ارتقای روحیه پرشگگری فراگیرندگان اهمیت زیادی دارد (hooshmandi et al., 2020).

برخی از پژوهش‌های داخلی به مسئله پرشگگری پرداخته‌اند و به شناسایی برخی از عوامل پرداختند. اما هر یک تنها به یک مؤلفه اشاره کرده‌اند، مثلاً پژوهش (pouramirzadari et al., 2021) از متغیر اثربخشی قصه‌گویی دیالکتیکی؛ (Abdolahpour, 2020) تأثیر فلسفه‌ورزی؛ ماهروزاده و همکاران (Mahrouzadeh et al., 2019) تأثیر داستان‌های کلیله و دمنه را استفاده کرده‌اند و نقش این مؤلفه‌ها را در مهارت پرشگگری دانش آموزان مورد بررسی قرار داده‌اند، این موضوع در بین پژوهشگران خارجی نیز به همین صورت است. آن چیزی که مشهود است که خلأ پژوهشی جامع در کشور است که در آن موضوع مهارت‌های پرشگگری دانش آموزان به صورت جامع و کاملاً و بر مبنای فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی بررسی گردد و جای خالی مدل توسعه مهارت‌های پرشگگری در دانش آموزان در پژوهش‌های داخل کشور احساس می‌گردد. از این رو این پژوهش به دنبال طراحی مدل توسعه مهارت‌های پرشگگری در دانش آموزان استان خراسان رضوی مبتنی بر بوم مدرسه است. جامعه‌ای که نیاز دارد بخشی عظیم از شهروندانش توانایی حل مشکلات را داشته باشند باید از سال‌های نخست کودکی گام بردارد، سپس با روش‌های منظم به بسط و پرورش این کیفیت‌ها در دوران تحصیل در مدارس اقدام کند (Mirzakhani, 2019) و مهارت پرشگگری را در مدارس به دانش آموزان یاد بدهد و دانش آموزانی کنجکاو و پرشگر تحویل جامعه و دانشگاه‌های کشور بدهد. پیش‌نیاز این موضوع وجود یک مدل به عنوان راهنمای عمل متولیان امر است، مدلی که در آن شرایط زمینه‌ای، مداخله‌گر، شرایط علی و پیامدهای این موضوع به درستی در آن شناسایی شده باشد. از این رو باید مدلی جامع برای توسعه مهارت پرشگگری در دانش آموزان با توجه به بوم مدرسه که نشئت گرفته از سند بنیادین تحول در آموزش و پرورش است. یعنی با بررسی جامع در زمینه توسعه مهارت‌های پرشگگری و با نگاهی به بوم مدرسه در استان، به دنبال شناسایی عوامل علی مؤثر بر توسعه مهارت‌های پرشگگری، بستر و شرایط زمینه‌ای که سبب بروز این توسعه می‌شود، شرایط مداخله‌گر در توسعه مهارت‌های پرشگگری پردازد و سپس با تدوین راهبردهای مناسب در راستای توسعه مهارت‌های پرشگگری در دانش آموزان استان خراسان رضوی به تکمیل مدل پژوهش پرداخته و پیامدهای حاصل از پیاده‌سازی این راهبردها را شناسایی کند و در نهایت موانع موجود در پیاده‌سازی این مدل در کشور را شناسایی نمایند. همان‌طور که مشخص است، این پژوهش نیاز روز کشور و جامعه ایران است و با بررسی همه‌جانبه و با استفاده از روش تحلیل داده‌بنیاد و مصاحبه با خبرگان در تلاش برای ارائه یک مدل بومی متناسب با ویژگی‌های فرهنگی جامعه است؛ بنابراین سؤال اساسی این پژوهش این‌گونه مطرح می‌گردد که مدل توسعه مهارت‌های پرشگگری در دانش آموزان استان خراسان رضوی مبتنی بر بوم مدرسه چگونه است؟

مبانی نظری پژوهش

بوم مدرسه

بوم مدرسه برنامه‌ای است که با اعتماد به صلاحیت و توان مدرسه، مجوز برنامه‌ریزی درسی، اجرا و ارزشیابی حجم معینی از زمان رسمی آموزش را با رعایت چارچوب‌های مقرر به مدرسه واگذار می‌کند. اهداف برنامه بوم را می‌توان به صورت زیر بیان کرد:

پاسخگویی به نیازهای منطقه‌ای و محلی ناشی از تفاوت‌های محیط زندگی شهری، روستایی، عشایری، فرهنگی، جغرافیایی، ...، جنسیتی و فردی دانش‌آموزان

تنوع‌بخشی به محیط‌های یادگیری با بهره‌گیری از امکانات و فضاهای آموزشی داخل و خارج از کلاس و مدرسه و ایجاد فضایی شاداب، پرنشاط و لذت‌بخش برای دانش‌آموزان

ارتقای جایگاه مدرسه در اذهان عمومی به عنوان محور توسعه محله و شاخص بالندگی آن: محله برای مدرسه، مدرسه برای محله (Ahmadi & et al., 2017).

شکل ۱. جایگاه مدرسه در بوم مدرسه (Ahmadi & et al., 2017).

مهارت پرسشگری

پرسشگری در کمک به دانش‌آموزان در پرورش کنجکاوی و ظرفیت در یادگیری و تحقیق به‌عنوان محوری در نظر گرفته شده است. برای معلمان ابتدایی، طراحی یک برنامه درسی علوم به منظور تجسم پرسش در کلاس و تشویق به پرسشگری دانش‌آموز، چالشی باقی می‌ماند (Wu & He, 2021). کودکان زمانی که شروع به پرسیدن این سؤال می‌کنند که «چرا» شروع به تفکر فلسفی می‌کنند؛ بنابراین، اهمیت مهارت‌های پرسشگری در میان کودکان وجود خواهد داشت. کودکان از طریق پرسشگری خود فراتر از مرزهای تجربه خود پیشرفت خواهند کرد و این به ایجاد روابطی کمک می‌کند که این مرزها را گسترش می‌دهد (Zulkifi & Hashim, 2019). پرسشگری کودکان سرآغاز آگاهی و تفکر هست که خانواده در آن نقش اساسی دارد. نگرش بدبینانه و بدون حساسیت نسبت به این مسئله، موجب سرکوب حس پرسشگری کودکان می‌شود (Hayati et al., 2018).

مهارت‌های پرسشگری برای دانش‌آموزان در بحث مورد نیاز است. اگر فعالیت‌های پرسیدن انجام نشود، سؤالاتی که شامل راهبردهای تفکر عمیق هستند ظاهر نمی‌شوند، به طوری که این سؤالات نقش بسیار مهمی در درگیر کردن ذهن دانش‌آموزان به طور فعال‌تر ایفا می‌کنند؛ بنابراین، پرسیدن کلید یادگیری فعال است و معنی‌دار پرسیدن یک مهارت

فرایند تفکر سطح بالا است که در مهارت‌های مختلف قرن بیست و یکم شامل تفکر انتقادی، حل مسئله، تصمیم‌گیری، خلاقیت، ارزیابی، همکاری، سواد علمی است (Robiyah et al., 2021). در واقع، دانش‌آموزان به دلیل تمرین معلمان در پرسیدن سؤالات فکری مرتبه پایین، فرصتی برای فکر کردن ندارند. (Kassim & Zakaria, 2015) بیان می‌کنند که معلمان در ایجاد سؤالات مفهومی مشکل دارند و دانش‌آموزان در درک سؤالات مفهومی مشکل دارند (Zulkifi & Hashim, 2019). برای طرح پرسش‌ها، می‌توان دانش‌آموزان را از طریق آزمایش‌ها، تصاویر، نمایش‌ها، پدیده‌های طبیعی و فعالیت‌های روزانه مرتبط با علم تحریک کرد. (از نظر Yamin, 2012) بحث عبارت است از تعامل دانش‌آموزان با دانش‌آموزان، دانش‌آموزان و معلمان برای تجزیه و تحلیل، یافتن راه‌حل برای مشکلات، کاوش یا بحث درباره موضوعی خاص. در این میان، بحث روشی برای ارائه یادگیری است که در آن دانش‌آموزان با مسائلی مواجه می‌شوند که باید با هم بحث و حل شوند (Robiyah et al., 2021). ویژگی‌های یک سؤال خوب سؤالاتی است که جملات کوتاه و واضح، اهداف روشن، نه خیلی کلی و گسترده داشته باشد. پاسخ مورد انتظار فقط «بله» یا «نه» نیست. زبان مورد نظر برای دانش‌آموزان کاملاً شناخته شده است. باعث تعبیر مضاعف نمی‌شود. با توجه به (Hosnan, 2013) ویژگی‌های سؤالات خوب در یادگیری قرن ۲۱ به شرح زیر است:

۱. کوتاه و واضح؛

۲. تمرکز داشته باشید؛

۳. کاوشگر و واگرا است و

۴. لحن واضحی داشته باشید.

در همین حال، شاخص توانایی سؤال به عنوان مرجع در پژوهش (Hosnan, 2013) به شرح زیر است: (الف) محتوا (محتوای سؤال)؛ (ب) عملکرد غیر کلامی (اشارات در زبان گفتاری)؛ (ج) رأی دادن؛ (د) افشای شفاهی یا ویرایش جمله؛ (ه) دسته سؤال (سطح سؤال)؛ و (و) نگرش (Robiyah et al., 2021).

پیشینه پژوهش

(Shiravani Shiri, 2023) پژوهشی با عنوان نقش داستان در پرورش و تقویت مهارت پرسشگری کودک انجام داد. یافته‌ها نشان داد که برخی از داستان‌های کودکان با خلق شکل و تجربه‌ای از زندگی، کودک را در معرض مجموعه‌ای از فرصت‌ها و موقعیت‌های هرچند ساختگی اما به دقت طراحی شده قرار می‌دهند. برخی دیگر از داستان‌ها با دعوت از کودک به مشارکت در خلق معنای داستان، از سویی وی را پرسشگرانه و به طور فعال و مشارکت‌جویانه وارد فرایند خلق داستان می‌کنند و از دیگر سو تمرکز او را از داشتن مفهوم، معنا و شکل معینی از زندگی بر هم می‌زنند. افزون بر این، نوع شخصیت‌پردازی‌ها، زاویه دید، وقایع و رخدادها، شیوه جلوه‌گری درون‌مایه، پی‌رنگ و... می‌تواند در ایجاد چالش ذهنی و ترغیب کودک به پرسشگری و دعوت از وی به مشارکت فعالانه در فرایند ساخت معنا در داستان یا مشایعت منفعلانه او مؤثر باشد.

(Cumhur & Guven, 2022) پژوهشی تحت عنوان تأثیر درس پژوهی بر مهارت‌های پرسشگری: بهبود پاسخ‌های دانش‌آموزان انجام دادند. یافته‌ها اثربخشی درس پژوهی را در افزایش استفاده از پرسش‌های کاوشگر، راهنمایی و

شفاف سازی برای بهبود پاسخ های دانش آموزان نشان می داد و این پرسش ها از نظر کیفی در بهبود پاسخ های دانش آموزان در درس پژوهی و پس از دوره های مطالعه درس موفق تر بودند.

(Çetin, 2021) پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه بین آگاهی STEM و مهارت های پرستگری معلمان پیش از خدمت انجام دادند. برای بعد نظر مثبت آگاهی STEM، تفاوت های آماری معنی داری وجود داشت و دانش آموزان سال چهارم بالاتر از دیگر دانش آموزان بودند. برای بعد کنترل دانش مهارت های پرستگری، تفاوت آماری معنی داری بر اساس جنسیت وجود داشت. این مقدار برای شرکت کنندگان مرد بیشتر بود. همچنین رابطه مثبت بین بعد آگاهی STEM و ابعاد مهارت های پرستگری وجود داشت.

(Dogan & Yucel-Toy, 2021) پژوهشی تحت عنوان فرایند پرستگری دانش آموزان: الگویی مبتنی بر ادراک دانش آموزان و معلمان مقطع ابتدایی انجام دادند. نتایج نشان داد که دانش آموزان معمولاً زمانی سؤال می پرسند که در مورد موضوع کنجکاو هستند و می خواهند موضوع را یاد بگیرند. معلمان به موقعیت هایی اشاره کردند که دانش آموزان را تشویق به پرسیدن می کردند، مانند ایجاد یک محیط راحت و فعال در کلاس، طراحی فعالیت های جالب که موجب پرستگری می شود، استقبال از سؤالات دانش آموزان و الگو بودن برای پرسیدن سؤالات خوب. همچنین شواهدی وجود دارد که نشان می دهد واکنش های معلمان مانند عصبی بودن یا ناراحتی، نادیده گرفتن آنها، پاسخ ندادن و واکنش های هم کلاسی ها مانند تمسخر، تحقیر، گوش ندادن به آنها به عنوان مانعی برای دانش آموزان در هنگام سؤال تلقی می شود. علاوه بر این، نتیجه گیری شد که سؤالات دانش آموزان هم بر دانش آموزان و هم بر معلمان تأثیر مثبت دارد. در نهایت، بر اساس این نتایج، یک مدل چرخه سه مرحله ای توسعه داده شد. سوابق (عوامل علی درونی و بیرونی)، کنش - واکنش (عمل پرسیدن، واکنش معلمان و هم کلاسی ها) و تأثیر (تأثیر بر دانش آموزان و معلمان).

(Wu & He, 2021) پژوهشی تحت عنوان طراحی مشترک معلم و پژوهشگر یک چارچوب تحقیق کلاس درس پیشرفته با فناوری در ترویج پرسش های دانش آموزی: مطالعه موردی انجام دادند. آن ها بیان کردند که به طور کلی، استفاده از بسترهای فنی به معلمان کمک کرده است تا شک و تردیدهای دانش آموزان را مطرح کنند و به آنها رسیدگی کنند که می تواند به دانش آموزان کمک کند تا با هدایت دانش آموزان در ساختن سؤالات، درک خود را بیشتر کنند. شیوه های طراحی مشترک معلم و محقق نیز به فرصت های یادگیری حرفه ای معلم منتقل شده اند، زیرا نحوه دسترسی مؤثر و استفاده مؤثر از درک آموزشی مبتنی بر تحقیق در تمرین روزانه خود را مدیریت می کنند.

(Firmansyah & Sata, 2021) پژوهشی تحت عنوان تحلیل مهارت پرستگری دانشجویان در کلاس زبان خارجی انگلیسی انجام دادند. نتایج نشان داد که دانشجویان ترم ششم دانشگاه ماداکو از نظر مهارت پرستگری در سطح متوسط هستند، زیرا اکثر آنها فقط از تحلیل سؤالات استفاده می کردند و دو عامل برای سؤال پرسیدن دارند که یکی عوامل درونی و دیگری عوامل بیرونی است.

(Rahman, 2021) پژوهشی تحت عنوان ارتقای سطح مهارت های پرستگری دانش آموزان از طریق یادگیری آموزش پرس و جو با استفاده از ابزارهای یادگیری دیجیتال انجام داد. از نتایج مطالعه می توان نتیجه گرفت که از طریق یادگیری ابزارهای دیجیتال کمکی می توان توانایی پرستگری از دانش آموزان را در سطح بالاتری نسبت به قبل بهبود بخشید.

(pouramirrazdari et al., 2021) پژوهشی تحت عنوان اثربخشی قصه گویی دیالکتیکی بر مهارت پرشگری دانش آموزان ابتدایی انجام دادند. نتایج نشان داد که اجرای برنامه قصه گویی دیالکتیکی در بهبود پرشگری دانش آموزان مؤثر است. آموزش قصه گویی با روش دیالکتیک در بهبود مهارت تفکر پرشگری دانش آموزان نقش مهمی دارد. این روش آموزشی می تواند در مدارس کشور برای پرورش مهارت پرشگری دانش آموزان مورد استفاده معلمان قرار گیرد.

(hooshmandi et al., 2020) پژوهشی تحت عنوان تأثیر برنامه آموزش فلسفه برای کودکان بر مهارت پرشگری در درس علوم (مورد مطالعه: دانش آموزان پایه اول دوره ابتدایی) انجام دادند. نتایج نشان داد برنامه آموزش فلسفه برای کودکان بر مهارت پرشگری دانش آموزان در درس علوم تأثیر مثبت داشته و بین سطوح پرسش های گروه آزمایش در پیش آزمون و پس آزمون بر اساس حیطه شناختی بلوم تفاوت معناداری وجود دارد و سطح پرسش های دانش آموزان از سطح دانش در پیش آزمون به سطح تجزیه و تحلیل و ارزشیابی در پس آزمون ارتقا یافته بود.

(Abdolahpour, 2020) پژوهشی تحت عنوان تأثیر فلسفه ورزی بر پرشگری دانش آموزان و تبیین آن از منظر قرآن انجام داد. نتایج پژوهش بر اساس سند تحول آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی آنچه که در نظام آموزشی مورد تاکید قرار گرفت پرسش گری و در ارتباط با چه چیزی (خود، خدا، دیگران و طبیعت) است و پرسش گری زمینه تفکر، رشد عقلانی و بستر معرفت را برای دانش آموزان را فراهم می کند.

(Mahrouzadeh et al., 2019) پژوهشی تحت عنوان تأثیر داستان های کلیله و دمنه بر مهارت های تفکر انتقادی، استدلال و پرشگری با استفاده از برنامه فلسفه برای کودکان (c4p) انجام دادند. نتایج نشان داد بین نمره های گشودگی انتقادی، پرشگری، مهارت استدلال تفاوت معنادار وجود دارد. همچنین، بین نمره های شکاکیت تأملی گروه ها تفاوت معنادار است؛ این به آن معناست که برنامه فلسفه برای کودکان در افزایش شکاکیت تأملی تأثیر داشته است.

روش شناسی پژوهش

با توجه به این امر که پژوهش پیش رو به دنبال شناسایی و توسعه مهارت های پرشگری در دانش آموزان استان خراسان رضوی مبتنی بر بوم مدرسه و ارائه الگویی برای آن است، از نظر هدف بنیادی و از نظر نتیجه، جزو پژوهش های اکتشافی است که با استفاده از رویکرد کیفی صورت گرفته است و به دلیل جدید بودن موضوع پژوهش، دانش کم و نیاز به توسعه این موضوع در کشور ایران، عدم وجود نظریه در این حوزه و عدم پاسخگویی پژوهش های موجود در جامعه به سؤال های پژوهش، روش پژوهش مورد استفاده، نظریه داده بنیاد که یک روش استقرایی یعنی روش از جز به کل رسیدن است، انتخاب شد. روش نمونه گیری با توجه به روش تحقیق مورد استفاده از نوع هدفمند بود و از آنجا که هدف، گردآوری اطلاعات با کیفیت و قابل استناد و اتکا بود به همین خاطر، نمونه هایی انتخاب شدند که سرشار از اطلاعات باشند و بتوانند یک تصویر مطمئن از پدیده مورد بررسی و مطالعه را ارائه کنند. روش گردآوری اطلاعات، انجام مصاحبه عمیق بود. در این پژوهش با هدف گردآوری اطلاعات کیفی و واقعی در مجموع با ۱۰ تن از اساتید متخصص در زمینه های مدیریت آموزشی و علوم تربیتی که دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و دکتری در زمینه پژوهش و سوابق کاری بیش از ده سال بودند، مصاحبه صورت گرفت که از مصاحبه شماره ۹ تکرار در اطلاعات دریافتی مشاهده شد ولی

به منظور اطمینان بیشتر ۱۰ مصاحبه صورت گرفت. گردآوری اطلاعات از خرداد تا مهر ۱۴۰۰ طول کشید. با توجه به این امر که در این پژوهش یک سؤال اصلی و شش سؤال فرعی در نظر گرفته شده بود، سؤال‌های پروتکل مصاحبه در راستای پاسخ به این سؤالات تدوین شد. لازم به ذکر است که در زمان انجام مصاحبه‌ها علاوه بر یادداشت‌نویسی و ضبط صدا، سؤالات کاوشی^۱ نیز با توجه به شرایط مصاحبه و پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان^۲ مطرح می‌شد. برای تحلیل داده‌ها از روش اشتراوس و کوربین استفاده شد. محقق با مقایسه مداوم داده‌ها^۳ و نوشتن کلمه به کلمه متن مصاحبه‌ها، یادداشت‌های عرصه و موارد ثبت شده و فرایندهای مفهوم‌سازی، تفسیر کردن و تئوری‌سازی، جوهره اصلی اطلاعات کسب شده را به دست آورد. هر مصاحبه پیش از مصاحبه بعدی کدگذاری و مورد تحلیل قرار گرفت. برای این منظور مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخاب انجام شد. محقق به دنبال متغیر اصلی و فرایند موجود در داده‌ها بود. مرور مکرر داده‌ها، کدها و طبقات پدیدار شده، یادآورنویسی‌ها و دیگرام‌هایی که در طول تحلیل داده‌ها نوشته می‌شد به نوشتن داستان اصلی، کمک کرد تا پژوهشگر متغیر اصلی مطالعه را مشخص کند.

برای تأیید پایایی از ضریب گاپا استفاده شد که برابر با ۰٫۸۴ بود. همچنین علاوه بر محاسبه ضریب کاپا برای تأیید پایایی به داده‌های خام رجوع شد تا ساخت نظریه با داده‌های خام مورد مقایسه و ارزیابی قرار بگیرد. همچنین از تکنیک ممیزی پژوهش نیز استفاده شد که به مکانیسم‌هایی اشاره می‌کند که در طی مراحل پژوهش به منظور تضمین تدریجی پایایی و روایی پژوهش به کار برده می‌شود. این مکانیسم‌ها در همه فرایندهای پژوهش برای ایجاد یافته‌های با اطمینان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

یافته‌های پژوهش

پس از انجام مصاحبه‌ها و پیاده‌سازی آنان، متن مصاحبه‌ها برای تحلیل و کدگذاری باز وارد نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA 2020 شد و بعد از آن پژوهشگر سراغ مصاحبه‌های بعدی می‌رفت. کدگذاری باز فرایندی تحلیلی است که با آن مفهوم‌شناسایی و ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها در داده‌ها کشف می‌شوند (Corbin & Strauss, 2008). در این مرحله، متن هر مصاحبه چند بار مورد مطالعه قرار گرفت و جملات اصلی آن مستخرج و به صورت کدهایی متنی به گفته مشارکت‌کننده و یا کدهای دلالت‌کننده (برداشت پژوهشگر از گفته‌ها) ثبت می‌شد. پس از آن کدهایی که به لحاظ مفهومی با یکدیگر مشابه بودند، به صورت دسته‌هایی درآمدند. تعداد کدهای باز به دست آمده برابر با ۲۱۷ بود. گام بعدی، کدگذاری محوری بود که عبارت هست از فرایند مرتبط کردن مقوله‌ها به مقوله‌ها فرعی؛ چرا که کدگذاری در محور یک مقوله صورت می‌گیرد و مقوله‌ها را در سطح ویژگی‌ها و بعدها به یکدیگر مرتبط می‌کنند. در این مرحله کدها و دسته‌های اولیه که در کدگذاری باز ایجاد گردیده بودند و با یکدیگر در ارتباط بودند، حول محور مشترکی قرار گرفتند. لازمه این مرحله مقایسه مداوم کدها است. آنگاه محقق هر طبقه را با سایر طبقات مقایسه می‌کند تا اطمینان حاصل کند که طبقه‌ها از یکدیگر متمایز هستند. سپس با تمرکز کردن بر شرایطی که به پدیده مورد نظر منجر می‌گردید، زمینه‌هایی که پدیده در آن روی می‌داد و راهبردهایی که برای کنترل کردن پدیده به کار می‌رفت، کدگذاری انتخابی و

¹ Probe

² Informants

³ Content Comparative Analysis

متغیر اصلی مشخص گردید. خلاصه‌ای از کدگذاری باز، محوری و انتخابی داده‌های پژوهش در جدول زیر ارائه شده است. شکل زیر پارادایم کدگذاری محوری مدل فرایند کیفی پژوهش حاضر را نشان می‌دهد و در ادامه نیز اجزای مدل کیفی پژوهش تشریح خواهند شد.

جدول ۱. کدگذاری (باز، محوری و انتخابی) داده‌های پژوهش (منبع: پژوهش حاضر)

مقوله اصلی	مقوله فرعی	کدهای باز
بازیگران کلیدی	خود دانش‌آموز (۱ کد)	
	مدرسه (۴ کد)	مدیر و مسئولین مدرسه؛ معلمین و کادر آموزشی؛ خدمتگزاران و کارکنان مدرسه (کادر اجرایی)؛ انجمن اولیا و اولیا مدرسه
	خانواده (۲ کد)	خانواده؛ پدر و مادر
	جامعه (۴ کد)	رسانه؛ کارشناسان و صاحب‌نظران؛ گروه همسالان؛ سیاست‌گذاران نظام آموزش و پرورش
شرایط علی (۳۷ کد)	دانش‌آموز (۱۰ کد)	شخصیت دانش‌آموزان؛ (جستجوگر اطلاعات بودن) پرسش برای کسب اطلاعات؛ مطالعه کردن و افزایش دانش شخصی؛ افزایش آگاهی نسبت به مسائل (افزایش دانش فردی)؛ شرایط سنی دانش‌آموزان؛ استقلال و خودکفایی دانش‌آموزان (تمایل)؛ افزایش مهارت بچه‌ها در زمینه پرسشگری؛ درک بیشتر بچه‌ها در زمینه رفع نیازها با پرسشگری؛ افزایش درک کودکان در زمینه پرسشگری؛ تلاش در راستای رفع نیازهای شخصی و درک محیط
	سیاست‌های آموزش و پرورش (۴ کد)	تلاش در راستای تربیت دانش‌آموز مستقل؛ تلاش در راستای تربیت دانش‌آموز خودکفا؛ سیاست‌گذاران نظام آموزش و پرورش؛ نظام آموزش و پرورش
	شیوه آموزش در مدرسه (۵ کد)	طرح‌های اجرایی در مدارس؛ تحقیق و پژوهش خواستن از دانش‌آموزان گردش علمی و پیاده‌سازی آن در مدرسه؛ سیستم آموزشی مبتنی بر احترام در مدرسه؛ تدریس مناسب معلمین
	رفتارهای موجود در مدرسه (۵ کد)	صحبت‌های والدین و مدیران در مدرسه؛ رفتارهای و نحوه برخورد مدیر و مسئولین مدرسه؛ رفتارهای و نحوه برخورد معلمین و کادر آموزشی؛ رفتارهای و نحوه برخورد خدمتگزاران و کارکنان مدرسه (کادر اجرایی)؛ رفتارهای و نحوه برخورد انجمن اولیا و اولیا مدرسه
	محیط خانواده (۷ کد)	رفتارهای و نحوه برخورد خانواده؛ رفتارهای و نحوه برخورد پدر و مادر؛ تعامل سازنده‌ای خانواده همراه با اعتماد؛ همدلی و همراهی والدین
	انتظارات اولیا؛ ارتباطات خانواده (سیستم ارتباطی در خانواده)؛ آگاهی والدین از اثرات سودمند پرسشگری	
	رسانه؛ کارشناسان و صاحب‌نظران؛ گروه همسالان؛ فضای مجازی و نقش آن در افزایش دانش	دانش‌آموزان؛ تغییرات ایجاد شده در جامعه
پدیده محوری (۱۲ کد)	مهارت دانش‌افزا (۶ کد)	کسب دانش و اطلاعات کافی؛ یادگیری مداوم و اثربخش؛ شناخت درست مسئله؛ پرسش برای کسب اطلاعات؛ مهارت کسب یقین؛ به کارگیری هوش‌های چندگانه
	مهارت شخصیت‌ساز (۶ کد)	توان بیان خواسته در نهایت ادب و احترام؛ پرسشگری از خود (خود پرسشی)؛ جرئت مندی و جسارت؛ دستیابی و شناخت از خود؛ فن و قدرت بیان دانش‌آموز؛ هدایتگر انسان

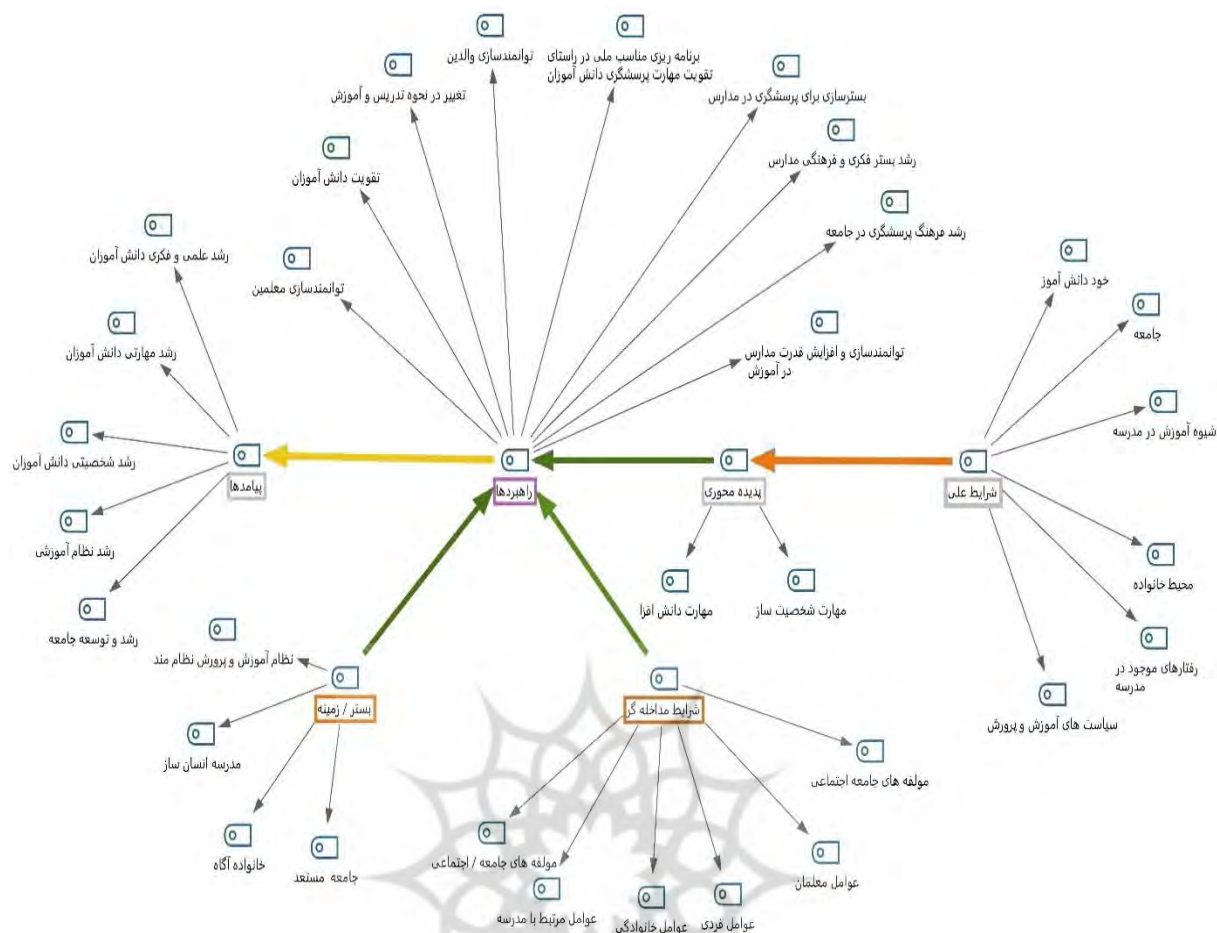
<p>محیط خانواده؛ فرهنگ خانواده؛ فضای آرام خانوادگی؛ وجود منطق در دریافت پاسخ‌ها؛ کمک و همراهی اولیا؛ مواد و منابع و امکانات</p>	<p>خانواده آگاه (۶ کد)</p>	<p>شرایط زمینه‌ای (۳۳ کد)</p>
<p>شیوه‌های درسی مبتنی بر پرسش و پاسخ؛ جو مدرسه؛ فضای آموزشی بدون استرس و اضطراب؛ فضای مناسب آموزشی و مطالعه؛ باز بودن فضای مدارس برای پرستگری؛ تصمیمات درست معلمان برای پرستگر شدن دانش آموزان؛ وجود منطق در دریافت پاسخ‌ها؛ پذیرش طرح بوم در مدرسه؛ حمایت مدرسه و مسئولین از طرح‌هایی نظیر طرح بوم؛ دید مناسب معلمان به طرح‌های کاربردی نظیر بوم مدرسه؛ ارزشیابی اصولی دانش آموزان؛ مکان مناسب یادگیری؛ مواد و منابع و امکانات</p>	<p>مدرسه انسان‌ساز (۱۳ کد)</p>	
<p>وجود جسارت کافی برای پرستگری افراد در جامعه؛ وجود فرهنگ پاسخگویی؛ وجود فرهنگ پرستگری در جامعه؛ وجود منطق در دریافت پاسخ‌ها؛ محیط آموزشی غیر از مدرسه نظیر اردوهای تفریحی؛ محیط‌های آموزشی غیر از خانواده؛ فرهنگ آزادی عمل برای کودکان؛ فرهنگ آزاداندیشی</p>	<p>جامعه مستعد (۸ کد)</p>	
<p>وجود منطق در دریافت پاسخ‌ها؛ تأکید آموزش و پرورش بر آموزش مهارت محور؛ نگاه آموزش و پرورش بر مبنای زیست‌بوم دانش آموزان؛ نگاه آموزش و پرورش به علائق دانش آموزان؛ تلاش و نگاه مثبت آموزش و پرورش بر توسعه مهارت‌های کاربردی؛ محتوای درسی</p>	<p>نظام آموزش و پرورش نظام‌مند (۶ کد)</p>	
<p>عدم جسارت در دانش آموزان؛ ترس دانش آموز از سؤال کردن؛ فعالیت‌های روزانه دانش آموزان</p>	<p>عوامل فردی (۳ کد)</p>	<p>شرایط مداخله‌ای (۴۵ کد)</p>
<p>رفتار غیراصولی والدین؛ فرصت ندادن اولیا به دانش آموزان؛ سخت‌گیری والدین در زمینه تربیت فرزند عدم تشویق دانش آموزان از طرف خانواده؛ تحقیر فرزند توسط والدین؛ صفات جمعیت شناختی خانواده</p>	<p>عوامل خانوادگی (۶ کد)</p>	
<p>رفتارها و عکس‌العمل نامناسب معلمان؛ نداشتن مهارت و دانش کافی معلمان؛ نهمی معلمان از پرسش بیش از حد در کلاس و ندادن فرصت به دانش آموزان؛ نبود انگیزه و بی‌حوصلگی معلمان؛ مجهز نبودن به علم روز و نداشتن مهارت کافی برای پاسخگویی به دانش آموزان؛ مقابله معلمان با هر گونه تغییر؛ تأکید معلم بر سرفصل‌های دروس</p>	<p>عوامل معلمان (۷ کد)</p>	
<p>سیستم ارزشیابی غلط؛ مسیر اشتباه سیاست‌گذاری در مدارس؛ عدم تشویق دانش آموزان از طرف مدرسه جو و شیوه‌های مدارس؛ نوع نگاه مسئولین مدرسه؛ نبود بستر پرستگری در مدارس؛ کمبود و نبود امکانات؛ مانع مالی؛ نبود فضای مناسب؛ نبود زمان مناسب</p>	<p>عوامل مرتبط با مدرسه (۱۰ کد)</p>	
<p>چهارچوب‌های خاص و غیر منعطف آموزشی؛ به روز نبودن سیستم آموزش و پرورش؛ ضعف آموزش و پرورش در برنامه‌ریزی برای زمان پرستگری در طی آموزش و کلاس؛ محتوای درسی نامناسب و ضعف آموزش و پرورش در تهیه محتوا برای پرستگری؛ سیستم غلط آموزش تکلیف محور کاغذبازی اداری بدون فایده و غیر اثربخش؛ سیستم آموزشی غلط (شنونده بودن دانش آموز) دوره‌های غیر کاربردی برای معلمان؛ سیستم آموزشی بسته و بیش از حد قانون‌مدار و غیر منعطف شرایط موجود در نظام آموزشی (مافیا)؛ سیستم آموزشی غیر مهارت محور؛ سیستم آموزشی بخشنده محور</p>	<p>ضعف نظام آموزش و پرورش (۱۲ کد)</p>	

<p>فرهنگ غلط جامعه؛ فرهنگ‌های غلط جامعه در زمینه فرزند پروری؛ بی اهمیتی به تحقیق و پژوهش</p> <p>عدم کوشش برای روحیه تحقیق و پرستشگری از کودکی در افراد؛ عدم ایجاد شرایط مناسب برای تحقیق و پرستشگری در جامعه؛ وضعیت و جو منفی به تحصیلات در جامعه و مدارس؛ دستیابی به پاسخ در فضای مجازی؛ (بستر فضای مجازی و درگیری دانش‌آموزان با آن)؛ نگاه بدبینانه به دانش‌آموز پرستشگر در بین همکلاسی‌ها</p>	<p>مؤلفه‌های جامعه اجتماعی (۸ کد)</p>	
<p>ایجاد انگیزه برای مطالعه و تحقیق در دانش‌آموزان؛ تغییر در نوع نگاه دانش‌آموزان در زمینه پرستش؛ آموزش درست پرستش کردن؛ تشویق دانش‌آموزان پرستشگر؛ دادن مسئولیت ذهنی به بچه‌ها؛ فراهم آوردن شرایط استقلال و آزادی اندیشه در دانش‌آموزان؛ ارائه مهارت‌های مؤثر بر کسب درآمد در آینده؛ تلاش در راستای تقویت فن بیان در دانش‌آموزان؛ بودن والدین در کنار دانش‌آموزان (همراهی والدین)؛ تلاش در راستای افزایش جسارت و جرئت مندی در دانش‌آموزان</p>	<p>تقویت دانش‌آموزان (۱۰ کد)</p>	
<p>آموزش به خانواده؛ توانمندسازی خانواده‌ها؛ دخیل کردن خانواده‌ها در ایجاد پرستشگری در دانش‌آموزان؛ آموزش به اولیا و مربیان برای تقویت روحیه پرستشگری در دانش‌آموزان</p>	<p>توانمندسازی والدین (۴ کد)</p>	
<p>افزایش آگاهی در معلمان؛ توانمندسازی معلمان با کارگاه‌های آموزشی؛ استفاده از معلمان توانمند و با انگیزه؛ آموزش به معلمان و مسئولین مدارس؛ بهادهی به معلمان و ارتقا جایگاه معلمان؛ علاقه‌مند کردن معلمان و مربیان به آموزش و پرورش دانش‌آموزان پرستشگر</p>	<p>توانمندسازی معلمان (۶ کد)</p>	
<p>استفاده معلمان از تکنیک‌های خاص؛ همراهی و همدلی معلمان با دانش‌آموزان در امر پرستشگری؛ دخیل کردن دانش‌آموزان در امر تدریس؛ استفاده از روش‌های نوین آموزش و تدریس؛ استفاده از فناوری‌های نوین در آموزش</p>	<p>تغییر در نحوه تدریس و آموزش (۵ کد)</p>	
<p>اجرای طرح‌های زودبازده و اثربخش در آموزش؛ برنامه داشتن برای پرستشگری دانش‌آموزان؛ توسعه برنامه‌های آموزشی منطقه محور؛ پیاده‌سازی سیستم آموزشی غیرمتمرکز؛ توسعه برنامه‌های مهارت محور</p> <p>تولید برنامه‌های رسانه‌ای مبتنی بر نیاز جامعه و دانش‌آموز؛ توسعه برنامه‌های آموزشی بر مبنای زیست‌بوم دانش‌آموزان؛ توسعه برنامه‌های آموزشی بر مبنای نیازمندی‌های جامعه</p>	<p>برنامه‌ریزی مناسب ملی در راستای تقویت مهارت دانش‌آموزان مخصوصاً پرستشگری (۸ کد)</p>	<p>راهنماها (۴۹ کد)</p>
<p>تغییر دید معلمان، مدیر و کادر اداری مدرسه به پرستشگری؛ تقویت تشکلهای دانش‌آموزی و بها دادن به آنها؛ باز شدن سیستم آموزشی برای ابراز وجود دانش‌آموز؛ تلاش در راستای پیاده‌سازی احترام متقابل به جای سیستم قدرت؛ پویاسازی مدارس؛ توسعه مهارت پرستشگری در فضای مدرسه</p>	<p>رشد بستر فکری و فرهنگی مدارس (۶ کد)</p>	
<p>سیاست‌گذاری مدرسه مبتنی بر پرستشگری؛ اعطای مجوز برای فعالیت به مدرسه بر مبنای طرح بوم؛ به کارگیری اصولی طرح بوم؛ طراحی اهداف روشن و منطقی برای یادگیری دانش‌آموزان</p>	<p>توانمندسازی و افزایش قدرت مدارس در آموزش (۴ کد)</p>	
<p>انجام دوره‌های آموزشی برای پرستشگری در مدرسه؛ تهیه امکانات و فضاهای لازم برای حمایت از دانش‌آموزان؛ فعال کردن اتاق فکر و پرستشگری در مدارس؛ قرار دادن زمان و مکان مناسب در مدارس برای پرستشگری</p>	<p>بستر سازی برای پرستشگری در مدارس (۴ کد)</p>	
<p>تأکید جامعه بر پرستشگری و تغییر نگاه جامعه؛ تأکید نهادهای آموزشی بر امر پرستشگری</p>	<p>رشد فرهنگ پرستشگری</p>	

	در جامعه (۲ کد)	
افزایش توان مقابله با مشکلات در دانش آموز و خودباوری؛ افزایش اعتماد به نفس در دانش آموزان؛ به وجود آمدن روحیه پرسشگری و تفکر نقادانه در دانش آموزان؛ اثبات توانمندی دانش آموزان به خانواده؛ کاهش دغدغه‌های آینده و دغدغه‌های شغلی	رشد شخصیتی دانش آموزان (۵ کد)	پیامدها (۳۰ کد)
پیشرفت علمی دانش آموزان؛ توسعه خلاقیت در دانش آموزان؛ افزایش دانش و آگاهی دانش آموزان؛ یادگیری عمیق تر و پیوسته؛ آغاز تفکر و آگاهی برای کودکان	رشد علمی و فکری دانش آموزان (۵ کد)	
توسعه مهارت‌های اجتماعی و اقتصادی؛ رشد و توسعه مهارت پرسشگری؛ رشد و توسعه مهارت‌های سخنوری؛ رشد و توسعه مهارت‌های فردی	رشد مهارتی دانش آموزان (۴ کد)	
تنوع بخشی به محیط‌های یادگیری؛ رضایت خاطر معلمان از وضعیت آموزش؛ تربیت دانش آموزان خلاق تر، کنجکاوتر؛ بهبود عملکرد و خروجی مدرسه؛ ارتقا جایگاه مدرسه در اذهان عمومی با استفاده از امکانات و فضای آموزشی داخل و خارج مدرسه	رشد نظام آموزشی (۵ کد)	
تربیت انسان‌های مستقل و با اندیشه باز؛ توسعه آزادی بیان بر مبنای احترام و در چهارچوب قانون در جامعه؛ رشد مهارت‌های زندگی در جامعه؛ افزایش آگاهی در جامعه و شهروندان فهیم تر؛ داشتن جامعه (افرادی) حساس به محیط اطراف و مسائل؛ رشد و توسعه علم و فناوری جامعه؛ پاسخگویی به نیازهای منطقه‌ای و محلی ناشی از تفاوت‌های محیط زندگی شهری، روستایی و عشایری و فرهنگی است.	رشد و توسعه جامعه (۷ کد)	

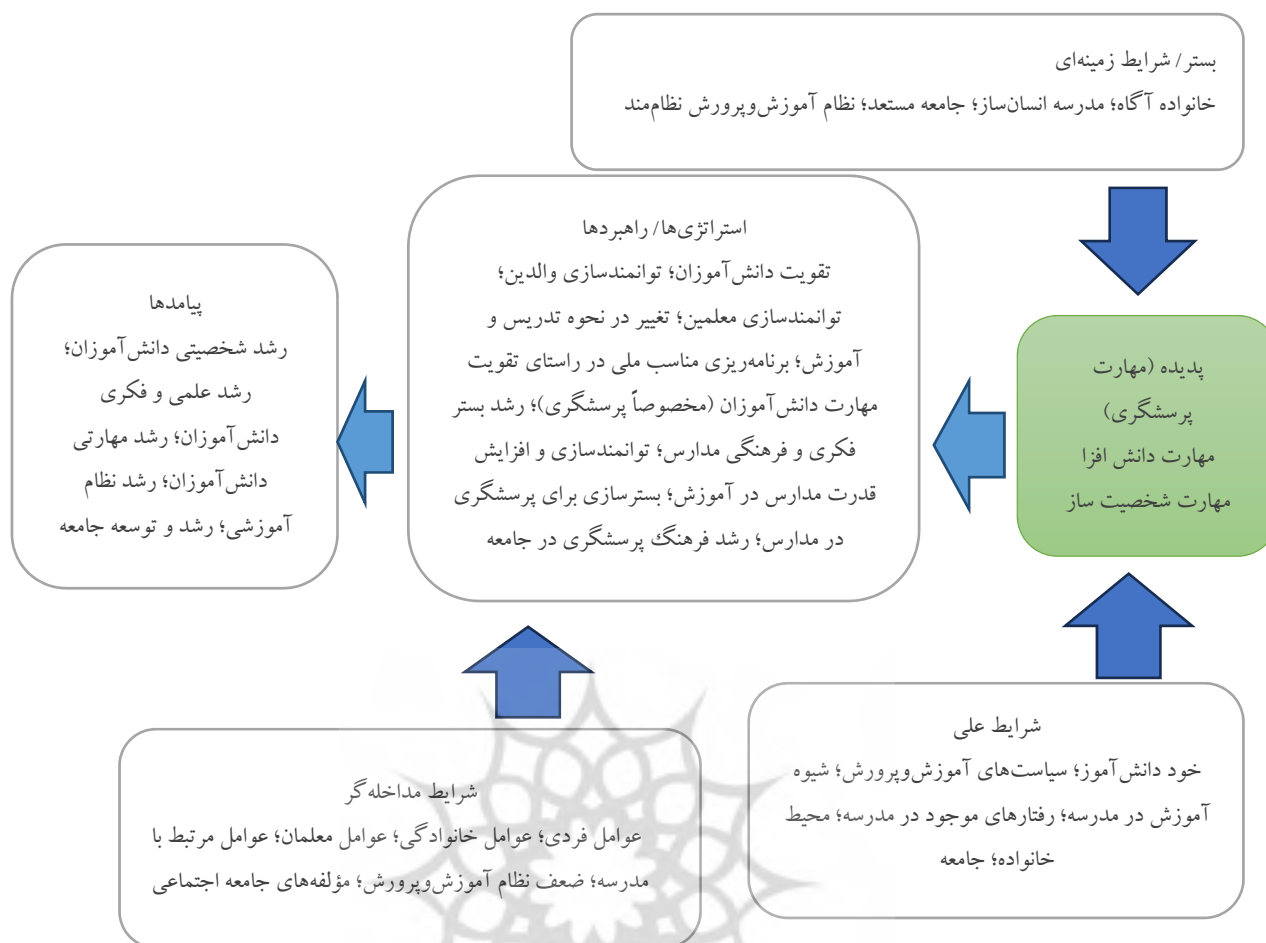
این خروجی‌ها توسط نرم افزار نیز استخراج شد که در شکل زیر ارائه شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۲. مدل مستخرج شده از فرایند تئوری داده بنیاد؛ خروجی نرم افزار مکس کیودی ای

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۳. مدل استخراجی از بخش کیفی با تحلیل داده‌بنیاد (منبع: پژوهش)

بحث و نتیجه گیری

امروزه نظام آموزشی و کیفیت آن از مسائل و دغدغه‌های اساسی دولت‌ها شده است. اساس و بنیان تربیتی جوامع پس از خانواده، نظام آموزشی است. با داشتن نظام آموزشی پویا و به روز می‌توان امید به داشتن جامعه‌ای سالم، مترقی و پیشرفته در سال‌های آتی را داشت. از این رو باید به امر توسعه نظام آموزشی توجه خاصی را داشت. از جمله اهداف مهم در نظام آموزش و پرورش کنونی، تربیت دانش آموز با مهارت است، دانش آموزان با مهارت دارای آینده‌ای روشن در جامعه و خانواده هستند و می‌توانند افرادی مفید و مثمر ثمر در جامعه باشند. در این بین مهارت پرسشگری در سنین دانش آموزی بسیار مهم و کلیدی است، چرا که با پرسش و پرسشگری دانش آموزان با دنیای جدیدی روبرو می‌شوند، نیازها و خواسته‌های خود در زندگی را مطرح می‌کنند، در صورت بروز مشکلات شخصی و فردی می‌توانند با این مهارت مشکلات خود را برطرف کنند و در کل کشف دانش جدید و درک نادانسته‌ها برای دانش آموزان از دلان پرسشگری می‌گذرد. بر همین اساس و با توجه به ضرورت این مهم در رشد و یادگیری دانش آموزان، نیاز است تا این مهارت (پرسشگری) در دانش آموزان توسعه یابد. بر همین اساس هدف از این پژوهش طراحی مدل توسعه مهارت‌های پرسشگری در دانش آموزان استان خراسان رضوی مبتنی بر بوم مدرسه بود. بر همین مبنا در این پژوهش از رویکرد کیفی برای انجام پژوهش استفاده شد. در این پژوهش تلاش شد تا با استفاده از تئوری داده بنیاد و با مصاحبه از خبرگان،

الگوی توسعه مهارت‌های پرشگری در دانش‌آموزان استان خراسان رضوی مبتنی بر بوم مدرسه طراحی شود. پس از آن کدهایی که به لحاظ مفهومی با یکدیگر مشابه بودند، به صورت دسته‌هایی در آمدند. تعداد کدهای باز به دست آمده برابر با ۲۱۷ بود. تعداد ۲۱۷ کد باز شامل ۱۱ کد برای بازیگران، ۳۷ کد برای شرایط علی، ۱۲ کد برای پدیده، ۳۳ کد برای زمینه، ۴۵ کد برای شرایط مداخله‌گر، ۴۹ کد برای راهبرد، ۳۰ کد برای پیامد در کدگذاری اولیه شناسایی شدند. گام بعدی، کدگذاری محوری بود که عبارت هست از فرایند مرتبط کردن مقوله‌ها به مقوله‌ها فرعی؛ چرا که کدگذاری در محور یک مقوله صورت می‌گیرد و مقوله‌ها را در سطح ویژگی‌ها و بعدها به یکدیگر مرتبط می‌کنند. در این مرحله کدها و دسته‌های اولیه که در کدگذاری باز ایجاد گردیده بودند و با یکدیگر در ارتباط بودند، حول محور مشترکی قرار گرفتند. این نتایج شامل بخش بازیگران کلیدی، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها بود.

بازیگران اصلی

بازیگران اصلی کسانی هستند که به عنوان مؤلفه‌های اصلی در الگو نقش آفرینی می‌کنند؛ که شامل ۴ مقوله خود دانش‌آموز؛ مدرسه (۴ کد)؛ خانواده (۲ کد) و جامعه (۴ کد) بودند که برای پیاده‌سازی درست الگو بایستی به چهار بازیگر اصلی و کلیدی توجه شود و این بازیگران مد نظر و مورد توجه قرار بگیرند تا هر کدام نقش خود را به درستی اجرا کنند تا خروجی مناسبی برای الگو داشته باشیم.

شرایط علی

در تئوری داده بنیاد، شرایط علی به عنوان عللی هستند که سبب بروز پدیده می‌شوند. در این پژوهش پدیده مطرح شده مهارت پرشگری در دانش‌آموزان مقطع دوم ابتدایی بود برای این مقوله، مؤلفه‌های خود دانش‌آموز (۱۰ کد)؛ سیاست‌های آموزش و پرورش (۴ کد)؛ شیوه آموزش در مدرسه (۵ کد)؛ رفتارهای موجود در مدرسه (۵ کد)؛ محیط خانواده (۷ کد) و جامعه (۵ کد) بودند.

در زمینه خود دانش‌آموزان ۱۰ کد شناسایی شدند، این مهم به این معناست که دانش‌آموزان نقش مؤثری در توسعه و رشد مهارت پرشگری خود دارند. اگر دانش‌آموزان ذاتاً پرشگر و جویای اطلاعات باشند، این مهارت در آنان رشد خواهد یافت. رشد مطالعه شخصی و افزایش دانش در بین دانش‌آموزان، سبب بهبود فرایند مهارت پرشگری در آنان خواهد شد. همچنین علاقه دانش‌آموزان به استقلال و خودکفا شدن نیز سبب خواهد شد تا آنان به سمت پرشگری و درک بیشتر از پدیده‌ها بروند. بر همین مبنا می‌توان این گونه بیان نمود که شخصیت خود دانش‌آموزان نقشی اساسی در رشد مهارت پرشگری آنان دارد. این مورد با پژوهش (Firmansyah & Sata, 2021) همخوان بود.

دومین مؤلفه سیاست‌های آموزش و پرورش با ۴ کد باز بود. امروزه تلاش آموزش و پرورش در راستای تربیت دانش‌آموزان مستقل و خودکفا و دارای مهارت در جامعه است که خود عاملی اساسی و کلیدی در راستای ایجاد علت اولیه در راستای مهارت پرشگری است.

یکی دیگر از علل بروز پدیده مهارت پرشگری، شیوه آموزش در مدرسه است، امروزه مدارس در تلاش برای اجرای طرح‌های مفید برای دانش‌آموزان خود هستند، سیستم‌های آموزشی امروزه کشور نوید تربیت دانش‌آموزان با مهارت

پرسشگری بالا دارد. بر همین اساس نیاز است تا این مهم توسعه یابد و تلاش شود تا این شیوه آموزشی در کشور رشد و نمو داشته باشد. که این مورد با پژوهش (Cumhur & Guven, 2022) همخوان بود.

یکی دیگر از شرایط علی رفتارهای موجود در مدرسه با ۵ کد است. بر همین اساس می توان بیان کرد که رفتارهای والدین، مدیران و معلمان در مدارس و حتی نحوه برخورد خدمتگزاران و مسئولین اجرایی در بروز و ظهور پدیده مهارت پرسشگری نقش دارد. که این مورد با پژوهش (Shiravani Shiri, 2023) همخوان بود.

یکی دیگر از شرایط علی، محیط خانواده با ۷ کد است. ظهور پدیده پرسشگری در خانواده ها هست و رفتارها و سبک فرزند پروری و برخورد با فرزندان سبب بروز مهارت پرسشگری در دانش آموزان خواهد شد. حتی آگاهی والدین از سودمندی پرسشگری، سبب گرایش آنها به پرسشگری خواهد شد. بر همین مبنا بایستی در والدین آگاهی بخشید.

یکی دیگر از شرایط علی موجود، مسئله جامعه با ۵ کد است، جامعه امروزی که شامل رسانه و فعالیت های رسانه ای، وجود فضای مجازی، رشد و توسعه دانش آموزان و همسالان به صورت یک مجموعه واحد و تغییرات ایجاد شده در جامعه، همگی به عنوان علل بروز پدیده پرسشگری در جامعه هستند.

پدیده محوری (مهارت پرسشگری)

در این پژوهش پدیده محوری مورد نظر مهارت پرسشگری در دانش آموزان مقطع دوم بود و توسعه آن بر مبنای بوم مدرسه بود. بر همین مبنا، برای این مهارت دو مقوله فرعی شامل مهارت دانش افزا و مهارت شخصیت ساز شناسایی شد. مهارت دانش افزا به مهارتی گفته می شود که اگر دانش آموزان به آن دست یابند، سبب خواهد شد که به صورت پیوسته به دنبال یادگیری باشند، بر همین اساس دانش آموزان به دنبال کسب اطلاعات برای شناخت دقیق مسائل و کسب یقین در زمینه یک موضوع هستند که با ترکیب هوش های چندگانه خود در راستای کسب یقین از آن استفاده خواهند کرد.

مقوله فرعی دوم مهارت شخصیت ساز است؛ یعنی این که بعد مهارت پرسشگری، مهارت شخصیت ساز و انسان ساز است و این مهارت یعنی دانش آموز را تبدیل به فردی خواهد کرد که از فن بیان و قدرت خوبی برای بیان خواسته های خود به صورت کاملاً محترمانه و در چهارچوب قوانین و قواعد اجتماعی برخوردار است. این مهم سبب شناخت فرد از خود و جامعه خواهد شد و به نوعی هدایتگر انسان است.

شرایط زمینه ای (بستر مناسب) برای ظهور پدیده مهارت پرسشگری

شرایط زمینه ای، به عنوان بستری است که مهارت پرسشگری را در جامعه تقویت و رشد می دهد. برای این مؤلفه چهار مقوله فرعی شامل خانواده آگاه، مدرسه انسان ساز، جامعه مستعد و نظام آموزش و پرورش نظام مند بودند.

اولین بستر و زمینه شناسایی شده برای رشد مهارت پرسشگری دانش آموزان مقطع دوم بر اساس بوم مدرسه خانواده آگاه با ۶ کد بود. بر همین اساس نیاز است تا محیط خانواده به عنوان محیطی مناسب برای رشد مهارت پرسشگری باشد. هر چقدر فضای خانواده و بستر آن مناسب تر باشد و امکانات برای پرسشگری دانش آموزان در محیط خانواده مهیا شود، فضا مناسب تری وجود خواهد داشت.

بستر دوم شناسایی شده مدرسه انسان‌ساز با ۱۳ کد بود. بر همین مبنا مدرسه و فضای آن باید به گونه‌ای مناسب باشد، فضای باز مدرسه، تغییر شیوه‌های درسی به روش‌های نوین و روش‌های پرسش و پاسخ و دیگر صفاتی که مدرسه را تبدیل به یک محیط آرام و مناسب برای دانش آموز می‌کند. به عنوان بستری مناسب است. سومین مقوله جامعه مستعد با ۸ کد بود. این به این معناست که بایستی فضا و بستر مناسب در جامعه وجود داشته باشد. جامعه مستعد، جامعه‌ای است که فرهنگ پرشگری در آن رشد و نمو دارد، در این جامعه فرهنگ آزاداندیشی وجود دارد و همه به صورت کاملاً بدون دغدغه و ترسی خواسته‌ها و نیازهای خود را بیان می‌کنند. مقوله بعدی نظام آموزش و پرورش نظام‌مند با ۶ کد بود. به این معنا که نظام موجود در آموزش و پرورش باید به نحوی طراحی شود که تقویت‌کننده این مهارت و رشد دهنده آن در سطح آموزش و پرورش باشد. تغییر ساختار و فرهنگ و اهداف آموزشی در این نظام سبب ایجاد نظامی مناسب برای توسعه مهارت‌های دانش‌آموزان مخصوصاً مهارت پرشگری خواهد شد.

شرایط مداخله‌گر

شرایط مداخله‌ای به شرایطی اطلاق می‌گردد که دستیابی به راهبردها را در الگوی تئوری داده بنیاد با مشکل مواجه کرده و با شناخت دقیق این مؤلفه‌ها و مرتفع کردن این موانع، می‌توان در دستیابی به نتایج هر چه مطلوب‌تر تلاش کرد. در این پژوهش شش مقوله فرعی برای شرایط مداخله‌ای شامل عوامل فردی (۳ کد)؛ عوامل خانوادگی (۶ کد)؛ عوامل معلمان (۷ کد)؛ عوامل مرتبط با مدرسه (۱۰ کد)؛ ضعف نظام آموزش و پرورش (۱۲ کد) و مؤلفه‌های جامعه اجتماعی (۸ کد) بودند.

اولین مقوله فرعی در شرایط مداخله‌ای، عوامل فردی با ۳ کد بودند. این بدین معناست که شخصیت خود دانش‌آموزان، نظیر ترس و عدم جسارت و یا نوع فعالیت‌هایی که در روز انجام می‌دهند، می‌تواند به عنوان مؤلفه مشکل‌ساز در دستیابی و اجرای راهبردها و دستیابی به پیامدهای مطلوب الگو باشد.

دومین مقوله فرعی در شرایط مداخله‌ای عوامل خانوادگی با ۶ کد بود. محیط خانواده نامناسب نظیر خانواده‌ای که دارای بستر نامناسب است و به کودک امکان اظهارنظر و ابراز وجود نمی‌دهد و تحقیر و عدم تشویق فرزندان و دیگر مسائل مرتبط با خانواده، به عنوان موانع موجود بر سر راه توسعه مهارت پرشگری است.

سومین مقوله فرعی در شرایط مداخله‌ای، عوامل معلمان با ۷ کد بود. معلمان به عنوان عامل اصلی آموزش، می‌توانند هم نقشی سازنده و هم نقشی مداخله‌گر در راستای توسعه مهارت دانش‌آموز داشته باشد. عللی نظیر رفتارها و عکس‌العمل نامناسب معلمان؛ نداشتن مهارت و دانش کافی معلمان؛ نهمی معلمان از پرسش بیش از حد در کلاس و ندادن فرصت به دانش‌آموزان؛ نبود انگیزه و بی‌حوصلگی معلمان؛ مجهز نبودن به علم روز و نداشتن مهارت کافی برای پاسخگویی به دانش‌آموزان؛ مقابله معلمان با هر گونه تغییر؛ تأکید معلم بر سرفصل‌های دروس سبب خواهد شد تا معلم به عنوان یک بازدارنده در نظام آموزشی مطرح باشد. این مورد با پژوهش‌های (Dogan & Yucel-Toy, 2021)؛ (Wu & He, 2021) و (Çetin, 2021) همخوان بود.

چهارمین مقوله فرعی در شرایط مداخله‌ای، عوامل مرتبط با مدرسه با ۱۰ کد است. مدارس به عنوان مکانی که زمان زیادی از فعالیت‌های روزانه دانش آموز در آن سپری می‌شود. نقشی مهم در تربیت دانش آموزان دارد. در مدرسی که وضعیت نامناسب باشد، جو مدرسه مبتنی بر ترس، نبود امکانات، منابع و زمان و فرهنگ مناسب سبب کاهش در مهارت‌های دانش آموزان مخصوصاً پرسشگری خواهد شد.

پنجمین مقوله فرعی در شرایط مداخله‌ای، ضعف نظام آموزش و پرورش با ۱۲ کد بود. شاید بسیاری از شرایط پیشین نظیر معلم و مدرسه معلول این مؤلفه هستند. داشتن ساختار غیر منعطف، نامناسب، به روز نشده و ... در ساختار و بدنه نظام آموزشی سبب خواهد شد تا از این نظام آموزشی دانش آموز پرسشگر و ماهر خارج نشده و در این سیستم است که مدارس بسته‌تر، معلمان هم بی‌انگیزه و ناتوان‌تر خواهند شد و خروجی این نظام دانش آموز تکلیف محور و بدون مهارت شغلی و زندگی است.

ششمین مقوله فرعی در شرایط مداخله‌ای، مؤلفه‌های جامعه اجتماعی با ۸ کد است. شاید هم علت و هم معلول نظام آموزشی است. مؤلفه‌های جامعه که به عنوان مانع هستند، از سیستم فرزند پروری تا نظام آموزشی و نظام اداری و فرهنگ پرسشگری و پاسخگویی و وضعیت موجود نظام‌های مختلف آموزشی و پرورشی در جامعه است که اگر به صورت درست صورت‌بندی نشوند، به عنوان یک مانع اصلی در امر پرسشگری و توسعه مهارت‌های آن بیان می‌گردند.

راهنماها

در تئوری داده بنیاد به منظور دستیابی به خروجی مطلوب از الگوی توسعه مهارت پرسشگری، نیاز است تا راهنماهای مناسبی برای این مهم در نظر گرفته شوند. در این پژوهش نه راهنما برای توسعه و تقویت مهارت پرسشگری شامل تقویت دانش آموزان (۱۰ کد)؛ توانمندسازی والدین (۴ کد)؛ توانمندسازی معلمین (۶ کد)؛ تغییر در نحوه تدریس و آموزش (۵ کد)؛ برنامه‌ریزی مناسب ملی در راستای تقویت مهارت دانش آموزان (مخصوصاً پرسشگری) (۸ کد)؛ رشد بستر فکری و فرهنگی مدارس (۶ کد)؛ توانمندسازی و افزایش قدرت مدارس در آموزش (۴ کد)؛ بسترسازی برای پرسشگری در مدارس (۴ کد) و رشد فرهنگ پرسشگری در جامعه (۲ کد) بودند.

اولین مقوله فرعی در راهنماها، تقویت دانش آموزان با ۱۰ کد بود. برای این منظور باید بر روی سبک‌های آموزشی در آموزش و پرورش، رفتارهای معلمین و مسئولین مدرسه و در کل نظام آموزشی کشور تجدیدنظر شود. همچنین بایستی فضای موجود در خانواده به گونه‌ای مشوق فعالیت پرسشگری در دانش آموزان باشد. تا با تقویت شخصیت و روحیه دانش آموزان در راستای رشد و توسعه مهارت‌های آنان کوشید.

دومین مقوله فرعی در راهنماها، توانمندسازی والدین با ۴ کد بود. خانواده محور اصلی تربیت فرزندان در جامعه است و کوچک‌ترین واحد موجود در جامعه هست. از این رو با آموزش والدین و افزایش دانش، آگاهی و مهارت آنان، به آنان در تربیت فرزندان با مهارت کمک خواهد شد و در بلندمدت نقشی اساسی در رشد و اعتلای جامعه و توسعه مهارت پرسشگری در دانش آموزان خواهد شد.

سومین مقوله فرعی در راهبردها، توانمندسازی معلمان با ۶ کد است. معلمان محور آموزش در نظام آموزشی هستند، به منظور داشتن نظام آموزش و پرورش پویا، بایستی معلمان توانمند، با دانش و ماهر داشت که این تضمین کننده دستیابی به هدف‌های والای نظام آموزشی که توسعه مهارت مخصوصاً مهارت پرشگرگی در دانش آموزان است.

چهارمین مقوله فرعی در راهبردها، تغییر در نحوه تدریس و آموزش با ۵ کد است. با توجه به این مهم که اهمیت شیوه تدریس بسیار بالاست، بر همین اساس این مهم در یک مقوله جدا ارائه شده است. باید بدنه و نظام آموزش و پرورش از نظر تدریس، نوع و روش‌های تدریس، محتوای درسی و ... به روزرسانی شود و به دانش روز دنیا مسلط شده و بر همین اساس با روش‌های جدید و ابتکاری، روحیه و خلاقیت و مهارت‌های دانش آموزان ارتقا یابد. این مورد با پژوهش‌های (pouramirrazdari et al., 2021)؛ (hooshmandi et al., 2020)؛ (Abdolahpour, 2020) و (Mahrouzadeh et al., 2019) همخوان بود.

پنجمین مقوله فرعی در راهبردها، برنامه‌ریزی مناسب ملی در راستای تقویت مهارت دانش آموزان (مخصوصاً پرشگرگی) با ۸ کد است. بر همین مبنا بایستی به این امر توجه گردد که تقویت دانش آموز به عنوان خروجی نظام آموزش و پرورش کشور، نیازمند عزمی ملی است و این امر در سطح ملی با اجرای برنامه‌هایی که بر پایه علمی طراحی شده است صورت بگیرد. بایستی سیستم آموزش و پرورش با نگاه ملی ولی در سطح منطقه‌ای توسعه یابد و پتانسیل و ظرفیت هر منطقه و مد نظر قرار بگیرد. بر همین اساس توصیه می‌شود تا زیست‌بوم دانش آموزان مد نظر قرار بگیرد و بر اساس این زیست‌بوم برنامه‌های کشوری برای آموزش دانش آموزان طراحی و اجرا گردند.

ششمین مقوله فرعی در راهبردها، رشد بستر فکری و فرهنگی مدارس با ۶ کد بود. اگر دید و فرهنگ در مدارس تغییر کند، سبب خواهد شد که این مدارس به مکان‌های پویا برای مهارت محوری تبدیل شوند و رشد و توسعه مهارت‌های فردی دانش آموزان را به ارمغان آورند.

هفتمین مقوله فرعی در راهبردها، توانمندسازی و افزایش قدرت مدارس در آموزش با ۴ کد بود. این بدین معناست که مدارس باید قدرتمند شوند، اختیارات و مسئولیت مدارس بایستی افزایش یابد و مدارس به گونه‌ای دارای حوزه وسیعی از اختیارات شوند که بتوانند با ابتکار عمل کار رشد و آموزش و پرورش دانش آموزان را انجام دهند.

هشتمین مقوله فرعی در راهبردها، بسترسازی برای پرشگرگی در مدارس با ۴ کد بود. این مقوله به این معناست که باید فضا و امکانات، لوازم و تجهیزات و ... برای مدارس مهیا شود. مدارس بدون امکانات نظیر سرباز بدون سلاح است. با تجهیز مدارس به امکانات روز دنیا و رشد و توسعه معلمان می‌توان به خروجی مدارس و رشد فرزندان در این مکان‌ها امید داشت. این مورد با پژوهش (Rahman, 2021) همخوان بود.

نهمین مقوله فرعی در راهبردها، رشد فرهنگ پرشگرگی در جامعه با ۲ کد بود. بر همین مبنا بایستی توجه داشت که جامعه باید به عنوان یک بستر لازم و ضروری برای توسعه مهارت شهروندان خود آماده شود. بایستی فرهنگ لازم برای پرشگرگی در جامعه فراهم آید.

پیامدها

پس از اجرای الگوی توسعه مهارت پرشگری در دانش آموزان مقطع دوم بر مبنای بوم مدرسه، پیامدهایی بروز خواهد کرد که شامل ۵ پیامد رشد شخصیتی دانش آموزان؛ رشد علمی و فکری دانش آموزان؛ رشد مهارتی دانش آموزان؛ رشد نظام آموزشی و رشد و توسعه جامعه بودند.

اولین مقوله فرعی در راهبردها، رشد شخصیتی دانش آموزان با ۵ کد بود. پس از اجرای مناسب راهبردها در الگوی توسعه مهارت پرشگری، دانش آموزان از نظر شخصیتی رشد خواهند یافت که شامل اعتماد به نفس بیشتر، روحیه بهتر و توانمندتر، خودباوری و ... مهم تر از همه رشد مهارتی برای آینده شغلی است.

دومین مقوله فرعی در راهبردها، رشد علمی و فکری دانش آموزان با ۵ کد است. در صورتی که دانش آموزان از نظر مهارت پرشگری تقویت شوند، این مهم سبب بروز و توسعه مهارت‌های زیادی در دانش آموزان خواهد شد. رشد علمی، فکری و توسعه یادگیری دانش آموزان را به همراه خواهد داشت.

سومین مقوله فرعی در راهبردها، رشد مهارتی دانش آموزان با ۴ کد است. در صورتی که الگو به درستی اجرا شود، سبب رشد مهارتی دانش آموزان خواهد شد و دیگر مهارت‌های دانش آموز نظیر سخنوری، مهارت فردی و همچنین مهارت اجتماعی و اقتصادی توسعه خواهد یافت.

چهارمین مقوله فرعی در راهبردها، رشد نظام آموزشی با ۵ کد است. در صورتی که بسترها و راهبردهای الگو تقویت شوند. سبب رشد نظام آموزشی از نظر افراد (معلمین، مدیران و ...) از نظر اماکن یعنی مدارس و محیط‌های آموزشی و از نظر محتوای آموزشی خواهد شد. بر همین اساس ضرورت دارد تا این مهم صورت بگیرد.

پنجمین مقوله فرعی در راهبردها، رشد و توسعه جامعه با ۷ کد است. خروجی نهایی الگوی توسعه مهارت پرشگری رشد و توسعه جامعه است. در این چنین جامعه‌ای (بستر مناسب و راهبردهای دقیق پیاده‌سازی شود)، شهروندان مناسبی حضور خواهند داشت و شهروندان با درک و بینش در نظام آموزشی و محیط خانواده‌ها تربیت خواهند شد. افراد با مهارت زندگی می‌توانند بسیاری از فعالیت‌های خود را به درستی انجام دهند و نیازهای منطقه‌ای آموزش به درستی پاسخ داده خواهد شد. در یک کلام شهروندان فهیم تر و جامعه پویا تر به عنوان خروجی این الگو مطرح است.

پیشنهادات کاربردی

بر مبنای نتایج به دست آمده برای پیشنهاد به والدین می‌توان گفت پرسیدن سؤال می‌تواند برای دانش آموزان (فرزندان) احساس ناامنی ایجاد کند. والدین و مربیان باید محیطی ایجاد نمایند که طرح سؤال در آن یک نقطه قوت به حساب بیاید نه یک ضعف یا نشانی از نادانی. اگر کودکان مهارت خوب شنیدن را به دست آورند گوش‌های آن‌ها نسبت به صداهای اطراف تیزتر می‌شود و این دقت و توجه بر رشد خلاقیت و ابتکار آنان اثر مستقیم خواهد گذاشت. پس باید این مهارت در کنار دیگر مهارت‌ها تقویت شود. معلمان و والدین بایستی برای پرش‌ها و پاسخ‌های دانش آموزان ارزش و احترام قائل شوند، چه بسا به تمسخر گرفتن در این مورد، راه پرسیدن را برای همیشه بر روی دانش آموز ببندد. والدین و معلمان می‌توانند با استفاده از موضوعات مورد علاقه یا با تکیه بر کنجکاوی طبیعی کودکان، پرشگری را به فرایندی لذت‌بخش و هیجان‌انگیز تبدیل کنند. والدین تأثیر کلیدی در تعلیم فرزندانشان دارند و می‌توانند فعالیت و پیشرفت

دانش آموزان را در درس، ورزش و ... افزایش دهند. والدین بایستی واژه‌های آزاردهنده را به حداقل برسانند. به فرزند خود کمک کنند تا ۶ کلمه نه نمی‌توانم، نمی‌خواهم، هرگز، شاید و اگر را کمتر به کار ببرد زیرا این کلمات قبل از رسیدن به نقطه شروع، او را متوقف می‌سازد؛ بر جمله من آن را انجام می‌دهم، تأکید کنند. روی عباراتی مثل بله می‌توانم، من می‌خواهم بیشتر کار کنند؛ به دانش آموز تأکید کنند که تعیین کردن هدف بسیار مهم است. فرد با فراگرفتن این که چگونه اهداف خود را تعیین کند و در کلاس‌های درس به آن اصول برسد، پیشرفت تحصیلی خود را متعلق به خود خواهد دانست. فرد زمانی که این اصول را یاد می‌گیرد کمک شما را برای رسیدن به موفقیت مشتاقانه می‌پذیرد؛ باید مسئولیت‌پذیری را به دانش آموزان آموخت. اغلب والدین دانش آموزان را در مدرسه مسئول اعمال خود می‌دانند اما به عنوان پدر و مادر، آن‌ها نیز مجبورند نسبت به عملکرد دانش آموزان خود جوابگو باشند؛ والدین بایستی در تکالیف دانش آموزان به آن‌ها کمک یا برای تحصیلشان سرمایه‌گذاری می‌کنند، دخالت مثبت آن‌ها در فعالیت‌های مدرسه مهم است؛ اهمیت کمک به دیگران را به دانش آموزان یادآور شد. بایستی به فرزندان کمک شود تا همیشه در مرکز کمک گرفتن نباشند و گاهی هم به دیگران کمک کنند.

همچنین به معلمان توصیه می‌گردد تا در انتخاب روش و شیوه‌ی تدریس خود دقت کنند و تا حد امکان از روش‌های مبتنی بر پرسش و پاسخ بهره‌گیری. همواره در حین تدریس و کار با دانش آموزان فضایی برای ایجاد سؤال در ذهن دانش آموز فراهم سازند و از ارائه‌ی جواب‌های آماده به دانش آموز دوری کنند. معلمان بایستی، همواره فرصت‌هایی هرچند کوتاه را در کلاس درس تعیین کنند تا مخصوص پرسش و سؤال باشد. دانش آموزان در فعالیت‌های مختلف گروهی، قرار داده شوند تا به سمت پرسش‌های بهتر و فکورانه‌تر هدایت شوند.

به معلمان توصیه می‌شود که به دانش آموزان فرصت فکر کردن بدهند، چون در این صورت است که با دانسته‌ها و ندانسته‌های ذهن خود آشنا می‌شوند و میل به پرسش در آن‌ها شکل می‌گیرد. باید این مهم برای معلمان روشن گردد که آنان نیاز به رشد و ارتقای پیوسته دارند و باور به نیازمندی آن‌ها به ارتقای حرفه‌ای و توانمندی معلمان ایجاد شود تا آنان در این راستا تمام تلاش خود را بگذارند. معلمان ما باید با انواع و ابعاد مختلف سؤال آشنا شوند تا بدانند از دانش آموزان چه می‌خواهند، چه بسا یک سؤال خوب، پرسش و پاسخ‌های خوب‌تری را در پی داشته باشد.

به مدارس پیشنهاد می‌شود تلاش شود تا با برگزاری دوره‌های آموزشی به روز و جدید، معلمان با روش‌های نوین توسعه مهارت‌های دانش آموزان آشنا شوند و توانایی به کارگیری و پیاده‌سازی این آموزش‌ها باشند. همچنین باید تلاش شود تا دوره‌های ضمن خدمت برای معلمان ارزش آفرین شوند و با برگزاری دوره‌های کاربردی و محور قرار دادن نیازهای جامعه و نیازهای آموزشی دانش آموزان؛ دوره‌های ارزشمندی طراحی شود تا معلمان با اشتیاق بیشتر و با انگیزه بالاتر در این دوره‌ها شرکت نمایند و توانمندی خود را زمینه تربیت دانش آموزان ماهر ارتقا دهند. بایستی تلاش شود تا دوره‌های ضمن خدمت برگزار شده در آموزش و پرورش به عنوان دوره‌های مهارت افزا، کاربردی و عملیاتی باشند. چنانچه مربیان مدارس بتوانند برای پرورش حواس کودکان برنامه‌ریزی کنند، بستر لازم برای تقویت دقت و کنجکاوی فراهم می‌شود که این خود مقدمه توسعه خلاقیت و نوآوری در آنان خواهد شد.

همچنین، باید کمبودهای موجود در نظام آموزشی که برای معلمان و نظام آموزشی مشهود است. به صورت جامع مورد بررسی قرار بگیرد و این کمبودها با برنامه‌ریزی درست و اجرایی مورد رفع قرار بگیرد. باید همواره تغییرات کتب درسی

در دوره‌های آموزشی مورد بررسی قرار بگیرد و با ایجاد تغییرات در این کتب، دوره‌هایی متناسب با کتب جدید برای افزایش توانمندی معلمان ارائه شود. با ایجاد محیط یادگیرنده در نظام آموزش و پرورش موضوع علاقه به رشد و توسعه مهارت‌ها در معلمان افزایش یابد. باید آموزش‌ها بر مبنای نیازهای موجود باشد و در طراحی دوره‌ها باید مشارکت معلمان هم در نظر گرفته شود تا دوره‌های برگزار شده بیش‌ازپیش کاربردی و عملیاتی باشد. باید تلاش گردد تا محتواهای دوره‌های ضمن خدمت، به روز باشند و دائماً این مفاهیم با به‌روزرسانی برای شرایط پویا و پیچیده عصر حاضر آماده شوند.

در نهایت، بدیهی است که باید از پرسش کودکان استقبال و آنان را تحسین و تشویق کنند. باید سعی شود تا با نشان دادن مزایایی که سؤالات آن‌ها در جهت یادگیری یا کشف چیزی داشته است، ارزش و اهمیت آن را به آن‌ها نشان دهند. استفاده از رسانه‌های جمعی برای تقویت روحیه پرسشگری در جامعه و افزایش ظرفیت پاسخگویی در همه آحاد جامعه. برنامه‌ریزی در سطح ملی برای توسعه مهارت و مهارت محوری دانش‌آموزان و برگزاری پویش‌های ملی برای فرهنگ‌سازی نیز لازم و ضروری می‌باشد.

این پژوهش دارای محدودیت‌هایی نظیر شرایط سخت دسترسی به خبرگان و همچنین عدم امکان مصاحبه‌های حضوری با خبرگان به دلیل شرایط شغلی و همچنین شرایط بیماری کرونا در کشور بود.

References

- Abdolahpour, R. (2020). The Impact of Philosophical Thinking on the Questioning Spirit of Students: a Qurānic Approach. *Philosophy and Children*, 4 (5): 55-60. (in Persian)
- Ahmadi, A., Amani Tehrani, M., Amiri Nia, K., Ramezani, F., Rahbari Nejad, Y., Zar afshan, A., & Niknam, Z. (2017). The practical guide book for the special school program (Bom), published in 2017, Iran textbook publishing company. (in Persian)
- Çetin, A. (2021). Investigation of the Relationship between the STEM Awareness and Questioning Skills of Pre-Service Teachers. *International Journal of Research in Education and Science*, 7(1), 65-81.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). Strategies for qualitative data analysis. *Basics of Qualitative Research. Techniques and procedures for developing grounded theory*, 3.
- Cumhur, F., & Guven, B. (2022). The effect of lesson study on questioning skills: improving students' answers. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 53(4), 969-995. <https://doi.org/10.1080/0020739X.2021.2022227>
- Deliani, N., Prayitno, A., & Jamna, J. (2020, August). Development of Guidance and Counseling Services to Improve Student Questioning Skill in Classical Format Learning. In 1st Progress in Social Science, Humanities and Education Research Symposium (PSSHRS 2019) (pp. 618-621). Atlantis Press. [10.2991/assehr.k.200824.141](https://doi.org/10.2991/assehr.k.200824.141)
- Dogan, F., & Yucel-Toy, B. (2021). Students' question asking process: a model based on the perceptions of elementary school students and teachers. *Asia Pacific Journal of Education*, 42 (2): 1-16. [10.1080/02188791.2021.1873104](https://doi.org/10.1080/02188791.2021.1873104)
- Firmansyah, M., & Sata, M. M. R. I. (2021). An Analysis of Students' Questioning Skill in English Foreign Language Class. *Journal of English Education and Teaching*, 5(4), 567-581. <https://doi.org/10.1080/02188791.2021.1873104>.
- Hayati A, Assareh, Ph.D. A, Zakariyai, M, Heidari R, Heidari A. (2018). Identifying Family Barriers to Student Questioning in Primary School. *QJFR*. 15 (3):127-146. (in Persian). URL: <http://qjfr.ir/article-1-778-fa.html>
- hooshmandi, F., Shamshiri, B., & Abroshannt, H. (2020). The Effect of Pedagogical Approach of Philosophy for Children on the Questioning in Science Course (The Case: First Grade Elementary

- School Students). *Educational and Scholastic studies*, 9(1), 171-192. (in Persian). [20.1001.1.2423494.1399.9.1.8.6](https://doi.org/10.2001.1.2423494.1399.9.1.8.6)
- Hosnan, M. (2014). Scientific and contextual approaches in 21st Century Learning. Bogor: Ghalia Indonesia.
- Kassim, N., & Zakaria, E. (2015). Integrasi Kemahiran Berfikir Aras Tinggi Dalam Pengajaran Dan Pembelajaran Matematik: Analisis Keperluan Guru. In *Prosiding Seminar Education Graduate Regional Conference* (pp. 60-67). Medan: Unimed Press. [10.4236/ce.2019.1012187](https://doi.org/10.4236/ce.2019.1012187)
- Mahrouzadeh, T., sattari, A., & Maleki, Z. (2019). The Effect of Kalileh wa Demneh Stories on Critical Thinking, Reasoning and Questioning Skills of Children by Using "Philosophy for Children" (P4C) Program. *Journal of Islamic Education*, 14(28), 95-114. (in Persian) doi: [10.30471/edu.2019.1523](https://doi.org/10.30471/edu.2019.1523)
- Mirzakhani, A. A. (2019). Deputy Public Relations Media of the Ministry of Education. The importance of the family institution in the questioning role of students. <https://www.irna.ir/news>. (in Persian)
- Nichols, K., Burgh, G., & Kennedy, C. (2017). Comparing two inquiry professional development interventions in science on primary students' questioning and other inquiry behaviours. *Research in Science Education*, 47(1), 1-24. <https://doi.org/10.1007/s11165-015-9487-5>
- pouramirzadari, F., badri, R., & vahedi, S. (2021). Effectiveness of Dialectical Storytelling in Questioning Skills of Elementary Students. *Journal of Modern Psychological Researches*, 16(62), 178-191. (in Persian) [20.1001.1.27173852.1400.16.62.13.8](https://doi.org/10.2001.1.27173852.1400.16.62.13.8).
- Rahman, A. A. (2021). Improving Students' Questioning Skills Level through Inquiry Training Learning Using Digital Learning Tools. *Report of Biological Education*, 2(1), 19-27. <https://doi.org/10.37150/rebion.v2i1.1178>
- Robiyah, I., Suja'i, I. S., Sujono, I., Afifah, D. S. N., & Listiawan, T. (2021). Students' Questioning Ability Based on Anderson Taxonomy in Social Science Subject. In *2nd Annual Conference on Social Science and Humanities (ANCOSH 2020)* (pp. 67-70). Atlantis Press. [10.2991/assehr.k.210413.016](https://doi.org/10.2991/assehr.k.210413.016)
- Shiravani Shiri, A. (2023). The Role of the Story in Nurturing and Strengthening the Child's Questioning Skills. *Iranian Children's Literature Studies*, 13(2), 193-220. (in Persian). [10.22099/jcls.2021.39417.1854](https://doi.org/10.22099/jcls.2021.39417.1854)
- Wu, L., & He, S. (2021). Teacher-Researcher Co-designing of a Technology-Enhanced Classroom Inquiry Framework in Promoting Student-Generated Questioning: A Case Study. In *Scaling up ICT-based Innovations in Schools* (pp. 193-206). Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-16-4469-6_10
- Yamin, M. (2012). *New Design of Constructivistic Learning*. Jakarta: Reference.
- Zoller, U., & Pushkin, D. (2007). Matching Higher-Order Cognitive Skills (HOCS) promotion goals with problem-based laboratory practice in a freshman organic chemistry course. *Chemistry education research and practice*, 8(2), 153-171. [10.1039/B6RP90028C](https://doi.org/10.1039/B6RP90028C).
- Zulkifli, H., & Hashim, R. (2019). The development of questioning skills through hikmah (wisdom) pedagogy. *Creative Education*, 10(12), 2593-2605. doi: [10.4236/ce.2019.1012187](https://doi.org/10.4236/ce.2019.1012187).